

Sõjaasjanduse ajakiri



# SÕDUR

№ 10.

Laupäeval, 12. märtsil 1927.

IX aastakäik.



VABADUSSÕJAS LANGENUTE MÄLESTUSSAMMAS  
VALGAS.

Hind 25 mk.

**SISUSTIK:** Cand. hist. H. Sepp: Sõjasündmused Lõuna-Eestis a. 1701. — —ms—: Kindral-major Otto Heinze 50-aasta sünnipäeval. — O. J.: Näitlik õppeviis taktikalises väljaõppes. — B. Andrejev: Raske-kuulipilduja reel. — „Sõduri“ ja „Kaitse Kodu“ ühendamine. Selle küsimuse ideeline külg. — A. Koern: Hiina kodusõda. (Järg). — K. Selter: Juriidilised näpunäited. — N.: Sõja-kirjandust. — Uusi raamatuid Kindralstaabi raamatukogus. — Kaitseväe elu. — Sport kaitseväes. — Sõjaväelised teated. — Kroonika. — Male.

## Sõjasündmused Lõuna-Eestis a. 1701.

Cand. hist. H. Sepp.

Sõjasündmuste jälgimine Eestis 1701 a. on raskendatud sellekohaste põhjalikumate uurimuste puudumisel. Kui senini Rootsi uurijad eriliselt suure andumusega on jälginud Kaarel XII enese sõjakäike, siis ei ole samasuguse tähelepanu osaliseks saanud Rootsi kõrvalised sõjaväljad. See aga, mis Vene uurimus senini Põhjasõja valgustamiseks teinud, on võrreldes Rootsi uurimustega võrdlemisi väike.

Eriti meile, eestlastele, on suure Põhjasõja käik tähtis. See avaldas maa tulevase saatuse peale väga suurt mõju: kui poleks olnud Põhjasõda ta tagajärgedega, kui poleks olnud Eesti rahvale äärmiselt rasket XVIII sajangut, siis oleks ka rahva nii materjaalne kui vaimline arenemine võinud olla sootu teine.

Asjatu on aga siin teha põhjalikumaid oletusi sellest, mis oleks olnud, seepärast vaatleme sündmusi, kuidas nad tõepoolest arenesid.

Aasta 1700 oli Eestile sõjalises mõttes, võrreldes hilisemate sõja-aastatega, suhteliselt õnnelik. Maa oli saanud kannatada Vene rüüstretkete läbi Narva piiramise ajal peamiselt kirde osas: Alutaguses, kaasa arvatud küll ka Virumaa osa kuni Kundajõeni, kuid hiilgav Kaarli võit Narva all 20. (19.) novembril 1700 a. paralüseeris tugevamateks operatsioonideks Vene väe, võimaldas uuesti sideme Eesti ja Soome vahel mandri kaudu läbi Ingeri. Senikaua kui Kaarli vägi viibis Liivimaal, ei võinud tsaar Peeter tõsisemate agressiivsete sõjaliste ettevõtete peale mõeldagi. Niivõrra suur oli Narva lahingu sõjaline ja moraalne saavutus. Selgituseks tuleks tähendada, et ühel pool esines üks Euroopa paremaid vägedest, kogunud juhtidega, kuna teisel pool seisis europa-seerumist algav, mittekultuurilistest elementidest komplekteeritav ja vähese sõjalise harjumusega Vene vägi, kelle juhtideks enamikult võõrad ohvitserid, kes olid väega orgaaniliselt veel kokku kasvamata.

Et sõjaõnn hiljem muutus, selles on kahtlemata suured teened tsaar Peetril, kes hiigla tahtejõuga väsimatult rühkis oma eesmärkide poole.

Mis puutub sõdivate poolte moraalsesse õigusse, siis oli see muidugi Rootsil, kes Venele mingit põhjust sõja algamiseks ei andnud. Kui veel arvesse võtta seda, et tsaar ise igatpidi püüdis Rootsi eest varjata sõja algamist, et tsaar isiklikult püüdis Rootsi resident Moskvas veendada Vene poolt hädaohu mitteähvardamises, siis tundub see nurjatuna, moraalset madala võttena, kuna tsaar hiljemalt sõjategevust alustas. Kuid tsaari on moraalsed nõuded ja rahvusvahelised kombad alati vähe huvitanud Venemaale Euroopasse akna avamisel. Ka slaavisooist vennasrahva, poolakatõ vabaduse paralüseerimise idud Vene poolt ulatuvad samuti tsaar Peetri aega.

Tsaar Peeter oli armutu vallutaja, kellele laiemate rahvakihtide elunõuded alati ja ikka vähe on tähendanud. Lubamatu maa laostamine ja vägivald elanikkude kallal oli harilik nähtus. Peeter ei ole oma hiigla ehitises midagi rajanud inimlikkusega, vaid ikka vägivaldaga; eriti on see tunduv meie maa käekäigus ja saatuses Põhjasõja ajal ja hiljem. Kas häviv eesti rahvas ta plaanide teostamisel või ei, see ei sünnitanud tsaarile vähematki muret. Ka siis, kui maa oli tsaari võimuses, ei huvitanud kurnatud maa saatust teda sugugi.

Kaarel oli otsustanud 1701 a. suvel peale talvekorteris sõjaväele antud puhkust ja peale abivägede päralejõudmist Rootsist jätkata sõjakäiku, suundudes saksilaste vastu Väina barjääril. Soome, Ingeri, Eesti ja Liivimaa kaitseks ja opereerimiseks jäeti meeskonnad kindlustesse. Liivimaa kaitse jäi oberst Anton Volmar von Schlippenbachi hooleks.

Kuninga korralduste nõrgaks küljeks oli see, et ta ei määranud kaitseks jäetud vägedele ühist ülemjuhatajat, vaid iga väeülem tegutses omaette: kindral-major Abraham Cronhiort — Soomes, kindral-major Henning Rudolf Horn — Narvas ja oberst von Schlippenbach — Liivimaal.

Kokkukõlastatud tegutsemise puudumisele mõjus kaasa veel ka see asjaolu, et neil ühelgi ei olnud täiesti teguvõimelist sõjaväge. Nad olid juba arvuliselt nõrgad, eriti Schlippenbachi

väed, kellel kõige raskemad ülesanded olid täita pealesuruva vastase tagasi tõrjumisel. Teisteks pahedeks osutus nende kaitsegarnisonide jne. puudulik sõjaväeline ettevalmistus ja korraliku varustuse puudus.

1701 a. operatsioonides pidi kuningas arvestama kõige esiti Saksi väega, kes polnud mitte löödud vastane, vaid kelle sõjavägi oli saanud tüsed kooli ning kelle juhid olid kogunud ohvitserid. See oli vastane, kellega Vene sõjaväed pidid ühinema tsaar Peetri ja Augusti vahel tehtud lepingu põhjal. Samuti pidi Kaarel forsseerima tugeva Väinajõe barjääri. Kõik need ülesanded nõudsid väärilist lahingujõudu, sest vastasel korral oleks võinud kogu Kaarli ettevõtte ebaõnnestuda ja ebaedu kujuneda rootslastele väga raskeks katsumiseks. Peamiseks ülesandeks Kaarile oli, et seljatagust kaitsta, saksilaste sõjalise jõu hävitamine, kuna kõik teised ülesanded jäid tahaplaanile. Kõigi selle tõttu jäeti kohalike kaitsegarnisonideks võrdlemisi nõrgad jõud.

Siin avanes igatahes ka teistsugune lahendusvõimalus, ja nimelt: Kaarel oleks võinud pärast Väinajõe forsseerimise ja Kuramaa vallutamise minna oma vägedega tsaari vastu. Sarnane kavatsus näib

Kaarlil ka 1701 a. suvel ja sügisel olevat olnud, sest kindralkortermeister Karl Magnus Stuart oli juba enne Väina operatsiooni algust ametis venevastase operatsiooni kava väljatöötamisel. Sama aasta sügisel, kui Kaarel oma väega asus Kuramaal, on tal mitmel korral olnud kavatsus ette võtta operatsiooni venelaste vastu. Selles mõttes ta on andnud käske Liivimaa kindralkubernerile Eerik Dahlbergile, et see seaks kõik valmis sõjaväe liikumiseks Vene piiri suunas.

Kindral-korterm. Karl Magnus Stuarti plaani järgi pidi Rootsi peavägi sama aasta sügisel vallutama Pihkva ja Oudova ja kui sõda seega veel ei lõpeks, pidi Rootsi peavägi minema järgmisel aastal teise tähtsa Vene

sõjalise baasi — Novgorodi vastu. Samal ajal kui peavägi tegutseks Pihkva ja Novgorodi vastu, pidid tegutsema ka V. A. Schlippenbachi, H. R. Horni ja A. Cronhiorti väeosad, kaasa aidates peajõudude operatsioonidele.

Stuarti kava teostamisel oleks Soome, Ingeri, Eesti- ja Liivimaa kaitse leidnud tõsisema teostamise võimaluse. Kahtlemata oleks Vene väed siis paisatud Eesti- ja Liivimaa piiri lähedusest kaugemale ja maa oleks päästetud venelaste pealetungi tõtsekohesest hädaohtust.

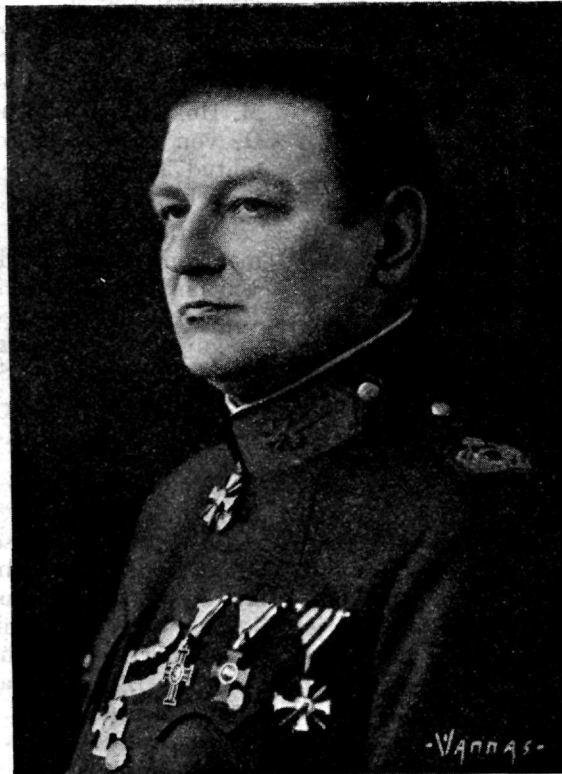
Alaliste hädaohtude tõttu Vene poolt oli Rootsile äärmiselt tähtis Pihkva piirkonna enese käes pidamine. Pihkva kui Vene operatsiooni baasi tähtsust Rootsi vastu aimas juba Gustav Adolf, kui ta Pihkvat vallutada püüdis, mis aga tolkorral äpardus.

Meie maale kahjuks ei teostunud see Stuarti plaan ja Kaarel jäi 1701—1702 a. talveks esialgu Kuramaale, kust ta hiljem edasi marssis Samogiitiasse ja a. 1702 kevadel algas Poolas Augustivastast operatsiooni. Siin viitis ta 4 aastat (1702—1706) Stanislause troonile aitamises ja Augusti troonilt tagandamises. Sellele järgnes sõjategevuse üleviimine Augusti emamaale — Saksisse, kus ka viimase võim lõplikult murti. Nüüd alles pöördus

Kaarel tagasi Vene vastu. Vene operatsioon 1707—1709 lõppes kuningale õnnelt Poltaava juures.

Kuivõrra otstarbekohased olid Kaarli ettevõtted Poolas, Saksis ja Vene vastu, ei hakka siinkohal arutama, et tal aga kindlad kavad tuleviku kohta ei puudunud, selles ei või olla ühtki kahtlust. Ainult asjasse mittesüvenenutele võib kuninga tegevus paista täiesti ebakohasena ja mõtetuna. Halvakspanevs valgustuses lasevad Kaarli tegevust paista tuntud Vene ajaloolased Maslovski ja Kljutševski.

Täiesti naiiv oleks pidada Kaarli ettevõtteid sihituiks ja ebakohasteks, nagu seda teevad mainitud ajaloolased.



*Kindralstaabi kindral-major N. Reek.*

*Uus sõjaminister.*

Nüüd vaatleme Liivimaa kaitset aastal 1701.

Liivimaa kaitsevägede ülem V. A. von Schlippenbach oli pärit Balti aadli soost. Ta oli Kaarel XI ajal segatud Patkuli Rootsi vastasesse agitatsioonisse, oli end süüdistusest vandega vabastanud ja ära teeninud esialgu lese kuninganna Hedvig Eleonoora, hiljem ka troonipärija ja pärastise kuninga Kaarel XII usalduse. Viimase juures oli tema toetajaks üks paremaid tolaeagseid Rootsi kõrgemaid ohvitseri — kindral-major C. M. Stuart. Schlippenbach võttis täie andumusega sõjategevusest osa sõja algusest peale. 1700 a. aprillikuus palkas ta, suuremalt osalt oma kulul, dragunite rügemendi, mida ka tema nime järele hüüti.

Ta oli silma paistnud Vene lotjade vallutamise eesmärgiga Mehikoorma juures, Narva piiramise ajal 1700 a. oktoobris, ühes kindral-major Jakob Spensiga osa võtnud Petseri vastasest sõjakäigust 1701 a. veebruaris, siis korraldanud rüsumisretkeid Vene piiridesse s. a. märtsis ja aprillis. Kui Kaarel saksilaste vastu Väina liinile läks, usaldas ta Liivimaa kaitse v. Schlippenbachile. Igatahes oli Schlippenbach tegu võime ohvitser, kes eelmisel talvel Liivimaa kaitset tagajärjekalt piiri oli kaitsnud, nii et tal mõnesugused olukorra kogemused ei puudunud. Tal puudus küll sarnane suurepärase sõjaline kool kui paljudel teistel Rootsi sõjaväe kõrgematel ohvitseridel, kes olid varemalt osa võtnud sõdadest Hollandis, kus tol ajal võideldi sõjakunsti viimaste nõuete kohaselt, kuid tegutsemine sõjaliselt madalal järjel asuva Vene väe vastu ei vajanudki õieti neid. Schlippenbachile jäetud vägede koosseis oli järgmine:

Ratsavägi: enam kui pool Turu läänirügemendist oberst-ltn. G. Enschöldi juhatusel, suurem osa Karjala rügemendist oberst M. Vrangeli juhatusel; Schlippenbachi dragunite rügement oberst-leitn. A. J. von Kaulbari juhatusel; Liivimaa dragunite eskadron von Schlippenbachi venna A. I. von Schlippenbachi juhatusel.

Jalavägi: de la Gardie pataljon oberst-leitnant A. C. de la Gardie juhatusel; Lieveni pataljon oberst-leitn. H. H. von Lieveni juhatusel ja Stackelbergi pataljon oberst-leitn. C. A. Stackelbergi juhatusel.

Kindlad andmed nende väeosade suuruse kohta puuduvad. Enam-vähem usaldatavate allikate järgi oli mõlemas Soome ratsarügemendis (Turu ja Karjala) à 750 meest = 1500 meest, v. Schlippenbachi dragunite rügemendis umbes 600 meest, Liivimaa dragunite eskadronis umbes 200 meest, kolmes ülalnimetatud jalaväe osas à 250 meest = 700—800 meest. Kogusummas oleks seega mainitud väeosades kokku umbes 3000 meest.

See oli Schlippenbachi operatsioonivõime sõjavägi. Peale nende välivägede kuulusid v. Schlippenbachi juhatuse alla Tartu ja Marienburgi garnisoniväed. Tartus asus umbes 2000 meest; need koostusid peamiselt Tartu komandandi oberst Karl Gustav Skytte jalaväe rügemendist (umbes 1000 meest), oberst-ltn. von Tiesenhauseni ratsaväe rügemendist (umbes 700 meest), A. Zöege pataljonist (umbes 200 m.) ja Meeksi suurtükiväe rügemendist (umbes 300 meest). Ajuti oli Tartus veel teisi väeosi.

Emajõe suudmes seisis väike Peipsi kaitse-laevastik, koostuv ühest suuremast laevast, ühest jahist ja neljast väiksemast sõiduriistast, kapten M. Hökflyhti juhatusel, kes allus aseadmiral G. von Numbersile, kuid kellel oli ülesandeks tehtud sidet pidada ka maaväe peakorteriga ja tarbekorral täita v. Schlippenbachi käskusid.

Marienburgis oli ainult väike garnisoni meeskond major F. Thilavi juhatusel (umbes 150 meest). Lisaks seisis siin veel oberst-ltn. I. H. Brandti juhatusel üks eskadron Saaremaa draguneid. See oli kogu jõud, mis seisis Schlippenbachi käsutuses. Sellest võidi välioperatsioonideks kasutada vaid piiratud arvu, kuna suurem osa kuulus kaitsena kohalikkusesse garnisonidesse.

Tagavarana võis Schlippenbach arvestada Eesti- ja Liivimaa teenistusse võetava maamiilitsaga. Viimase kokkukutsumiseks oli kindral-kuberner andnud mitu korda käsu; ka kuningas oli maikuu 1701 teinud sellekohase korralduse. Maamiilitsasse pidi iga kreis (maakond) saatma ühe pataljoni (osalt ratsa, osalt jala). Iga pataljon koosnes 50-ne mehelistest kompaniidest. Need pataljonid võidi tarbekorral koondada rügementideks, igas 500—600 meest. Üks Eestimaa maamiilitsa pataljonidest oberst V. H. Hastfehri juhatusel allus Narva komandandile H. R. Hornile. See pataljon käsutati piirile Eestimaa kaitseks, kuid tegutses osalt koos v. Schlippenbachi poolt piirile asetatud väeosadega.

Eelmisest on küllalt selge, et Schlippenbachil vägede vähesuse tõttu ei võinud olla mingit aktiivsust ja ta võis mõelda ainult maa kaitse peale. Selles olid ta ülesanded järgmised: ta pidi käsutuses olevate jõududega kaitsma piiri ning selle taga asuvaid magazine ja vägede provianteerimise piirkondi. See ülesanne nõudis sõjaväelt alalist valmisolekut, sest igal soodsal juhul võisid Vene rüüstretke salgad tungida üle piiri ja laastada maad.

Piirivalve oli v. Schlippenbachil korraldatud alates Vasknarvast väikeste väesalkade abil. Eriline tähelepanu oli pööratud Ahja ja Alatskivi peale, kus leidusid tagavara-laod; lõunapool neist punktidest vääris hädaohu ähvardusel tähelepanu Mehikoorma: siin tegutsesid von

Schlippenbachi maaväed ühes Hökflychti laevastikuga. Tähtsa kaitsepunkti moodustas ka Räpina, kus asus tagavara magasin. Räpinas tuli alatasa valmis olla venelaste pealetungide tagasilöömiseks, mida nad Petsjerist ette võtsid. Sealt edasi lõuna poole asus piiri läheduses Kasaritsa, tähtis teedesõlm, kust viisid harud Räpinasse ja Tartu, siis Rõugesse, Kirumpäasse ja Marienburki. Piirikaitset korraldades pidi v. Schlippenbach oma niikuinii nõrke jõude killustama, asetades piirile üksikuid vahiposte. Harilikult oli nende vahipostide tugevus umbes 200 meest. Vahipostide ülesandeks oli piiri

leidus väga hää asukoht. Peakorterit juures püüdis v. Schlippenbach moodustada ka operatsioonivõimset väesalka, et tarvilisel korral seda Vene pealetungide vastu tegevusesse viia. Sjögreni järele olid siin juba enne Turulääni ratsarügement ja de la Gardie jalaväe pataljon. Siia käsutati ka Rõugest Karjala ratsarügemise ja veel Stackelbergi jalaväe pataljon. Setumaa piirile lähemale, Petsjeri suunas venelaste järelevalveks pandi H. H. von Lieveni jalaväe pataljon ja anti sellele lisaks veel ratsaväge. Lieveni väesalga tugevus on seletatav seega, et just sellest suunast

### *Kaks ajaloolist lippu Tallinnas provintsi muuseumis.*



*Rootsi 1. kaardiväe rügemendi lipp Gustav Adolfi ajast.*



*Rootsi lipp Kaarel XII ajast.*

kaitmine Vene rüüstsalkade vastu, side pidamine peakorteriga ja luureteenistus.

Tartu ja Marienburgi kaitse eest tuli v. Schlippenbachil kanda erilist hoolt. Tartu oli maa ida osas üks suurematest kindlustest, kus asusid laskemoona ja teiste sõjatarvete tagavarad. Kindlust kaitstes 1697 a. peale komandant K. G. Skytte, kelle abideks olid komandant A. Zöege ja oberst M. G. v. Tiesenhausen.

Marienburgis asus esialgul v. Schlippenbachi peakorter. Nüüd oli siin komandandiks F. Thilav; siin asus ka väike magasin.

Juba juuli keskel, s. o. varsti peale Kaarli võitu saksilaste üle Väinajõe l julges umbes 500 meheline kasakate salk teiste vägede toetusel maale sisse tungida Marienburgi suunas. Selle Vene salga tagasilöömiseks käsutati välja 3 kompaniid Schlippenbachi draguneid, millest Vene salk ühe täielikult hävitas. Seejärele saadeti abiks veel Soome ratsavägi, kelle abiga venelased tagasi löödi.

Et piirikaitse teostamist soodustada, otsustas Schlippenbach oma peakorterit Marienburgist ümber paigutada Kirumpäasse, praeguse Võru linna otsekohesesse lähedusse, kus kaitse mõttes

kõige enam kardeti Vene väesalkade ilmutist.

Peipsi järvel oli tähtis ülesanne kapten Hökflychtil: tagada järve kaitset kitsamates kohtades venelaste vastu, kelle lotjade-laevastik alatasa kasvas tsaari agaruse tõttu. Hökflychtile appi saadeti major C. V. Stackelberg 200 mehega Eestimaa dragunite kompaniist.

Hökflychtil õnnestus Piirisaare (tolleaegne Porkasaari) juures tagasi lüüa 40 Vene lotja; selle järele maanduti Vene poolel, pandi seal mõned külad põlema ja üks vaenlaste väesalk löödi tagasi. Siis läks Hökflycht oma laevadega peaseisupaika Emajõe suhu, kuna Stackelberg kitsale kohale jäi, s. o. Mehikoormasse, et vaenlase järele valvata.

Nüüd vaatleme olusid Vene poolel. Narva lahing oli esialgul täiesti heidutanud tsaar Peetri ja masendunud meeleolus ei teadnud ta esialgul, mis ette võtta; siis aga jätkas ta oma sõjalisi ettevalmistusi temale omase energia ja valjusega. Narva alt tagasi tulnud väed koguti uuesti kokku, võeti uusi mehi, keda harjutati väsimata hoolega väljamaa ohvitseride juhatusel; uute kahurite valamiseks korjati kokku kirikukellased, jne.

Tsaar pani erilist rõhku Pihkva ja Petseri kindlustamisele. Liivimaa ja Ingeri vastasteks operatsioonideks olid Venel baasidena tähtsad Novgorod ja eriti Pihkva. Pihkva eelpostiks oli Petseri. Samasugust eelposti osa etendas ka Oudova. Oudovast võisid venelased pealetungi juhtida Ingerisse ja üle Vasknarva maad ja järve kaudu Eesti- ja Liivimaale. Kuid tähtsam Oudovast oli Petseri.

Rootsi uuriija Arnold Munthe (Karl den XII och ryska sjömkten) teeb etteheiteid Kaarlile, et ta, viibides talvekorteris Laiusel, ei hoolitsenud Petseri ja Oudova hävitamise eest.

Osaliselt on see etteheide õigustatud, eriti Oudova kohta; ka Petseri hävitamise korral oleks Vene pidanud organiseerima iseäranis väiksemaid retki piirist kaugemalt jne., ka poleks Vene rüüstsalkadel taganemisel olnud soodsat kaitsepunkti, nagu nüüd seda leidsid Petseri kindlates müürides.

Et Vasknarva suunas maad Vene rüüstretkete vastu kaitsta, asetati Hastfehri rügemendist võetud 200 Eestimaa dragunit major N. de Molini juhatusel Vasknarva. Et see samm õige, selle tõenduseks oli venelaste pealesurumine juuli lõpus, kus de Molin suure vaevaga suutis pealetungijad tagasi tõrjuda.

Alguses ei olnud v. Schlippenbachi ülesanne mitte nii väga raske, kuna venelased ei julgenud Kaarli peavägede läheduse kartusel midagi tõsisemat ette võtta; ka ei olnud tsaaril esialgu selge, kuhu Kaarel peale Väina barjaari forsseerimise suundub. Pärastpoole aga, kui Rootsi peavägi ikka enam Lääne-Kuuramaale suundus, jäi tsaari meeoleolu rahulisemaks.

Kaarel jäi see aasta sügisel Liibavi lähedusse peakorterisse. Nüüd kavatses ka tsaar Liivimaa vastu midagi tõsisemat ette võtta.

V. Schlippenbach pidi ettevaatuse tõttu oma opereeriva väe arvu suurendama. Tartust komandeeriti välja major Meyercrantzi juhatusel üks pataljon Skytte rügemendist, samuti komandeeriti välja ka üks eskadron Tiesenhäuseni ratsariügemendist. Ka teisalt katsus v. Schlippenbach saada abivägesid. Dahlberg saatis välja kutse maa-miilitsameeste kokkutulekuks. Loomulik, et neist asja alles mõne aja järele võis saada, oli ju neid tarvis enne veel õpetada ja varustada. Palve peale sai ta Narva komandandilt Hornilt veel Eestimaa seisuste eskadroni major A. L. v. Roseni juhatusel, mujalt ei saadud aga abi esialgul saata või jäi see hiljaks.

Suure hoolega pidas Schlippenbach piiriposte silmas. Alatskivil seisis major de Molin 300 mehega, Mehikoormas major C. V. Stackelberg kahe kompaniiga, Rāpinasse pandi A. L. v. Rosen 200 draguniga, millele lisaks anti Lieveni pataljonist 50 musketääri, tähtsal seisupaigal Petseri vastu seisis H. H. v. Lieveni

väeosa — 200 musketääri ja 50 ratsaväelast; Kasaritsas seisis rittmeister B. Reh binder 160 mehega ja Rõuges rittmeister O. R. Brusin (Karjala rügemendist) 150 ratsaväelasega ja kapten Nolcken 100 jalaväelasega. Paremad ja võrdlemisi tugevad vahipostid olid Petseri ja Rõuge juures.

Peajõuna pidas Schlippenbach peakorteri läheduses võrdlemisi hästi õpetatud ja osalt ka enam kogunud väeosasid: seal olid vanad Soome rügemendid, suur osa tema enese dragunitest, suurem osa jalaväe pataljonidest ja võib olla ka mõni osa maamiilitsast.

Augustikuu lõpul seisis Vene vägi operatsioonivalmis osalt Petseris, osalt Pihkva läheduses. Sjögreni järele moodustas selle tuuma Petseris seisev 10.000 meheline vägi Boris Šeremetjevi juhatusel. Pihkvale lähemal seisvast väest pidi Boris Šeremetjevi poeg Mihailo piki Pihkva järve randa suunduma Rāpinasse ja seal abi saama lotjadelt, mis osa jalaväge pidid üle tooma. Selles salgas oli umbes 5.000 meest, osalt jala-, osalt ratsavägi.

Et venelaste kavatsustes selgusele jõuda, läks Lieven 27 aug. hommikul 300 mehega üle piiri, pörkas venelaste eelpostiga kokku, lõi selle tagasi, olgugi et viimane tublisti tugevam oli; edasi tungides sattus ta aga kokku Vene peajõuga, mida ta 8.000 mehe suuruse arvas olevat. Pärast seda retket oli tal kavatsus taganeda Rāpina suunas, kus Rosen seisis, kuid tuli lahing talle järele jõudnud Vene väeosaga umbes kahe penikoorma kaugusel Rāpinast, arvatavasti Kahkva kohal. Lievenil õnnestus Rosenilt keskpäeva paigu kirrkaskjala teatega 100 dragunit abiks saada. Viimaste ootamata ilmumine ja julge pealetung viis venelased segadusse ja taganemisele, mille järele Lieven ja Rosen asusid vanadele seisukohtadele. 28. aug. saadeti Rosenile appi 100 Soome väeharjunud meest, kuid ta sai varsti käsu tagasi saata 50 jalaväelast. Roseni tungiva palve peale jäeti talle need alles ja saadeti uue palve peale veel lisaks 200 meest maamiilitsast, kellede võitluskõlbulikkus muidugi ei võinud olla mitte kuigi suur. Terve see salk langes venelaste pealetungi ohvriks Rāpinas 4/5. septembril 1701 a.

Esimene venelaste pealetung löödi siin küll tagasi, kuid peale abivägede saamise läks venelastel korda väikest Roseni salka sisse piirata ja vangistada. Üliõpilane Kenkman, kes Rāpinas ajaloolisi andmeid kogumas käinud, mainib, et Roseni vägi on Rāpinas sisse piiratud Lokuta ja Ristipalu külade juures.

Venelaste käsi käis Rāpina võitlustel hästi, teisiti oli lugu 5-amal päeval Kasaritsas ja Rõuges, kus nad ka ühelajal peale tungisid. Kasaritsas ja Rõuges, kus umbes 7.000 mehe suurune Vene vägi rootslastele peale tungis,

said venelased lüüa. Võideldi suure vihaga Rõuge surnuaial, kus rootslased rittmeister Brusini juhatusel plankudest ja turvastest olid ehitanud välikindlustuse. Brusin võttis osa lahingust silmapaistva agaruse ja osavusega. Alguses olid rootslastel võrdlemisi väikesed jõud, kuid teadete laialisaatmise järele jõudsid sinna mitmest suunast abiväed; pärast Kasaritsa juures edukalt löödud lahingut tulid sealsed väeosad järk-järgult appi, samuti ka väeosad peakorteri ümbrusest, nii et lõpuks Schlippenbachil Šeremetjevi vastu umbes 2.000 meest oli, mille tõttu venelased lahingu lõplikult kaotasid.

Schlippenbachi vägi oli aga venelaste jälitamiseks liig väsinud. Venelaste kaotused Kasaritsas ja Rõuges olid umbes 2.000 meest, ka said nende salgad veel tugevasti kannatada maamiilitsa ja Eesti talupeogade poolt.

Kaarel võttis teate Schlippenbachi võidust suure heameelega vastu. Schlippenbachile lubati saata maa kaitseks abivägesid ja ta ülendati kindral-majoriks.

Schlippenbachi võit Kasaritsa ja Rõuge juures tuleb panna tema otstarbekohaste korralduste ja hää jõudude ärakasutamise arvele. Jõud olid siin ära kasutatud viimase võimaluseni. Ka Schlippenbachil oli lahingutes tunduvaid kaotusi: Räpinas hävis rootsi umbes 500 meheline väesalk täiesti; ka oli kaotusi Kasaritsas, iseäranis aga Rõuges, kus võideldi hommikust õhtuni. Pidi olema selge, et vaenlane uue katse juba suuremate vägedega ja parema varustusega ette võtab. Schlippenbach soovis abi, kuid see viibis. S. vägedega pidid ühinema Eestima aadlilipp oberst Fritz Wachtmeisteri juhatusel, Pohjanmaa jalaväe rügement oberst J. von Campenhauseni ja üks eskadron oberst E. Stenbocki draguni rügemendist major Horni juhatusel. Campenhauseni rügemendis oli arvatavasti umbes 800 meest. Stenbocki eskadronis umbes 200 meest, umbes 800 meest võis olla ka Wachtmeisteri rügemendis. Aasta lõpul saadi veel umbes 200 meest d'Albedyhli dragunite rügemendist, kokku kõiki vägesid oli seega umbes 2.000 meest. Neile lisaks saadeti veel maamiilitsamehi, Narva komandandi Horni vastutulelikkuse tõttu saadi abiks ka Eestimaalt maamiilitsa rügement B. von Pahleni juhatusel umbes 500 meest. Oberst-leitn. J. Fr. Lipphardi Liivimaa maamiilitsa rügement pidi koosnema umbes 1.500 mehest, kuid ta ei olnud siis veel mitte täiearvuliselt koos. Peale selle pidid ühinema veel mitmed teised maamiilitsa osad. Maamiilitsa vägede võitluskõlblikkus oli liig väikene, neid ei võidud tarvitada avalikus lahingus, vaid kasutati peajasalikult piirivalves.

Et piiri tagajärjekamalt valvata, viidi peakorter Kirumpääst oktoobri algul Erast-

veresse (Kanepi kih.). Erastvere ümbrusesse paigutati peaväed: jalaväe pataljoniid ja vähe eemale, Kärkulasse, uuesti appi saadetud Campenhauseni rügement. Schlippenbachi enese rügemendist tarvitati nähtavasti kindlustamise töödel üht osa Marienburgis ja teist osa Pärnus. Peakorteri ümbrusse tõmmati veel kokku 3 ratsarügementi ja Stenbocki dragunid. Piirikaitse korralduses ja vahipostide paigutuses tehti mõnesuguseid muudatusi.

Venelased olid Marienburgi suunas hakanud peale tungima juba septembrikuu lõpul. Uue Vene pealetungi vastu oldi valmis, kuid ei teatud, kust oodata pealööki. Saadi mitmelt poolt teateid, kõige kindlamad neist olid aga J. H. Brandilt Marienburgist saadud teated. Aasta lõpul hakkas venelane peale tungima juba mitmes kohas. Juba varemalt, novembris, oli ta Vasknarvas näidanud aktiivsust. Siin seisis major Hastfehr ainult 200 mehega. Schlippenbach säätsis siia veel oberst-ltn. Taube 270 mehega ja 4 suurtükiga, ka Hökflycht pidi oma laevastikuga järve poolt kaasa aitama, kuid kõigi nende korralduste peale vaatamata röövisid venelased kuni Tartu ümbruseni. Siia saadeti veel side pidamiseks major Brömsen 100 mehega. See kõik oli ainult eelmänguks tulevastele suurematele sündmustele.

Maa oli niikuinii majutamiste, küütide ja teiste kohustustega äärmiselt tugevasti kannatanud. Schlippenbachi väikearvulise välisõjaväe võitluskõlblikkust kaandas veel see asjaolu, et ta alalist puudust kannatas: puudusid riided, toit oli halb, milletõttu väes laiali lagunesid haigused, ka varustus ja ammuniatsioon oli puudulik. Sellele lisaks seltsisid veel ülemate omavahelised tülid. Nii ei olnud Skytte ja Schlippenbachi suhe hea, niisama olid vastulus Skytte ja oberst Tiesenhausen. Tülide põhjus näib peituvat ka juhtide rahvuses. Sjögren mainib, et need, kes saksa keeles kirjutavad, näivad olevat riius nendega, kes kirjutavad rootsi keeles.

Oodatud lahing tuli peale jõule, 30. (29) detsembril Erastvere juures. Nähtavasti on sellega liialdatud, kui on arvatud, et Schlippenbach jõulupühade muretlik pühitsemisel on lasknud end ootamatult üllatada. Schlippenbach teadis venelaste kavatsusest ja ta tegi vägede kokkutõmbamiseks korraldusi. Raske on muidugi ütelda, kuisuured tõepoolest olid võitlevad pooled. Sjögreni arvamise järele pidi Schlippenbachil ennelahingut olema käepärast umbes 2200 meest, s.o. umbes samapalju kui tal oli Rõuge lahingus. Raske on ka täpseid andmeid saada Vene väe suurusest. Tsaari päevaraamatu järele pidi Šeremetjevil Erastveres olema umbes 8000 jalaväelast, peale selle veel dragune, kasakaid, tatart ja 15 suurtükki. Rootsi ajaloolane Sjögren arvab



### Vabadussõja päevilt.

9. rügemendi  
6. roodu juhatus  
Aleks. Gorka juures  
sept. 1919 a.

venelaste arvu Erastveres umbes 25.000 mehe peale. Igatahes oli venelastel Erastveres rootslaste üle mitmekordne ülekaal, ülekaal oli neil ka kahurites.

*Lahingu üksikasjaline kirjeldus oi kuulu käesoleva kirjutuse raamidesse.*

Kaotused lahingutes olid suured. Schlippenbach ise mainib neid 500 — 600 meest, kroonik Kelch 600 — 700 meest, kuid Sjögren, kokku arvates kaotused üksikutes väeosades, arvab, et kaotused olid võrdlemisi õige suured ja nad ulatusid rootslastel umbes 1000 meheni. Sellega kaotas Schlippenbach umbes poole omast väest. Kaotus rootslastele oli seda tunduvam, et kaotusi kandsid just paremad väliväed. Nii hävitati peaaegu kogu Stackelbergi jalaväe pataljon, Lieveni ja Skytte omad said tugevasti kannatada; ratsaväest sai iseäranis kannatada Karjala ratsarügement, ka ei olnud lugu parem Turu lääni-ratsarügemendiga. Suuri kaotusi kandis ka Eestimaa aadlilipp ja Stenbocki dragunid.

Kui Schlippenbach pärast lahingut Erastveresse jõudnud Campenhauseni heas korras oleva rügemendi oma vägedega oli ühendanud, oli ta väes jalavägi sama tugev kui enne.

Schlippenbach taganes Sangastesse, korraldades seal segilöödud ratsaväe osi ja oodates järele mahajäänud jalaväe osi. Nüüd oli Schlippenbach jälle võitlusvõimne, pealegi võis ta saada abi Tartust ja mujalt. Nähtavasti ei julgenud Šeremetjev temale enam järele minna ja piirdus Erastvere ümbruse rüüstamisega ja väesalkade saatmisega Peipsi rannikule.

Erastvere lahingu kaotused mõjusid Rootsi väejuhatuse peale ka moraalselt masendavalt.

Siitpeale jätame sündmuste jälgimise. Kokkuvõttes peab konstateerima, et Schlippenbachil tuli tegutseda äärmiselt rasketes oludes. Operatsioonivõimne vägi oli tal väikearvuline ja halvasti varustatud. Kõik eeldused Erastvere lahinguks rääksid rootslaste kahjuks.

Schlippenbachi vägedes omasid suure tähtsuse Soome rügemendid. Enne Rõuge lahingut leiame siinsetes lahingutes kaks vanemat Soome ratsarügementi (Karjala ja Turu). Pärast Rõuge lahingut tuleb lisaks veel Pohjanmaa jalaväe rügement ja kolmas-mehed. Soome rügementidel oli olnud tähtis osa maa vabastamisel saksilastest 1700. a. Kindral-major Otto Vellingku, tolkorral saksilaste vastu tegutsevate Rootsi vägede ülemjuhataja vägi koosnes suures osas just Soome rügementidest.



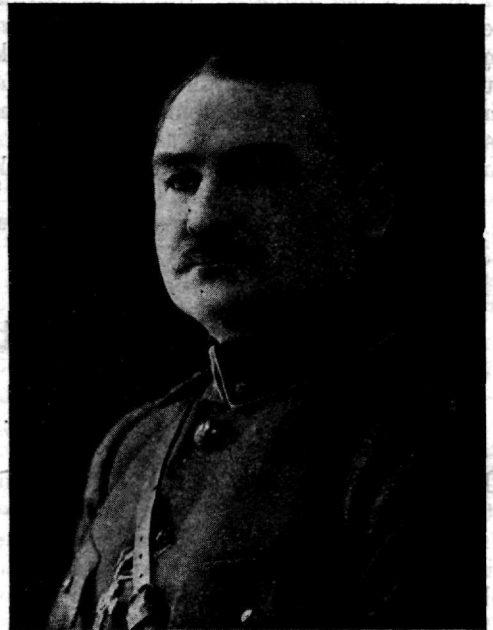
## Kindral-major Otto Heinze 50-aasta sünnipäeval.

Üks meie Vabadussõja veteranidest — praegune 1. diviisi ülem kindral-major Heinze pühitses 11. märtsil s. a. oma 50-aastast sünnipäeva.

Kindral Heinze on elukutseline sõjamees. Kaugelt üle poole oma eluaastatest on ta pühendanud sõjaväe teenistusele (ligemale 30 aastat); selle pika aja kestel näeme teda ikka riviteenistuses, Ilmasõja ja Vabadussõja päevil aga lahinguväljadel.

Kindral-major Otto Heinze sündis 11. märtsil 1877. a. Peterburi kub. Jamburi maakonnas põllumehe pojana. Lapsepõlve ja esimesed noorusaastad veedab Narvas. Juba siis avatleb teda sõjamehe elukutse, ja 20. aastaselt (6. okt. 1897. a.) astubki ta vabatahtlikuna 92. Peterski rügemendi, Narvas, kus praegu diviisiülemana oma 50. aastase tegevuse peale võib tagasi vaadata. 1. septembril 1901. a. lõpetab Peterburi junkrukooli ja määratakse teenistusse 1. Soome kütirügemendi, kust 5. dets. 1901. a. üle viiakse 2. Soome kütirügemendi. Järgmise aasta veebruarikuul määratakse 6. Soome kütirügemendi õppekomandosse nooremaks ohvitseriks; 1905. a. lõpetab Oranienbaumis ohvitseride kütikooli kursuse ja teenib selle järele 2. Soome kütibrigaadi kuulipildujate kompaniis nooremana ohvitserina. 1906. a. üle viidud 5. Soome kütirügemendi, kus teenib lühemat aega kassahoidjana, siis (1908—1915 a.) kuulipildujate komando ülemana. Kuulipildujate komando ülemana astub Ilmasõtta Ida-Preisimaal; hiljem tegev lahingutes Karpaatides, Vilno all ja lõuna-lääne väerinnal. 20. veebr. 1915. a. kuni 3. aprillini 1915. a. kompaniiolemaks, 5. aprillist kuni 1. jaanuarini 1917. a. pataljoniülemaks ja 1. jaanuarist kuni 20. maini 1917. a. rügemendiülema abiks. 20. mail 1917. a. määratakse 5. Soome kütirügemendi ülemaks, missugusel kohal teenib kuni 25. detsembrini 1917. a. — 1. novembrist 1918. a. kuni 20. detsembrini 1918. a. P.-L. armees 3. Režitsa rügemendi ülemaks, kust sama aasta 21. detsembril siirdub Eesti sõjaväkke. Kolonelik (polkovnikuks) ülendatud 5. IV. 16. a., vanusega 5. aprillist 1915. a. Ilmasõjas üks kord haavatud ja kolm korda püütatud. Omab kõik veneaegsed ohvitseri aumärkid, Georgi rist kaasa arvatud.

Vabadussõja raskemal silmapilgul, 1918. a. lõpul ilmub O. Heinze koloneli aukraadis Eesti sõjaväkke ja määratakse 1-se jalaväe rügemendi ülemaks (21. XII. 18.). 2. jaanuaril 1919. a. sõidab rügemendiga Tallinnast välja väerinnale, kus juhib selle väeosa edukat lahingutegevust kodumaa puhastamisel vaenlastest ja Viru väerinna kaitsel kuni 21. oktoobrini 1919. a., mil määratakse 1-se diviisi ülema abiks.



*Kindral-major Otto Heinze.*

28. detsembrist 1919. a. kuni 8. veebruarini 1920. a. täidab ajutiselt diviisiülema kohuseid.

Kindral Heinze teened rügemendiülemana ja diviisiülema abina neil ägedatel heitluspäevadel on suured. Seal, kus võitluse raskused ähvardasid alluvatele üle pea kasvada, on ta alati julgustamas oma isikliku eeskujuga, külma rahuga ja autoriteediga, sagedasti sealjuures oma elu kaalule pannes. Alati hingega asja juures, olukorrasse süvenenud, täpne, kategooriline, tahteküllane, täis usku ettevõtte kordaminekuse suutis ta võita alluvate täieliku usalduse ja lugupidamise, neid samasuguse andumusega tegevusele hingestada. Rikkalikke näiteid pakub sellest 1. jalaväe rügemendi ajalugu; veel rohkem aga teavad vesta sellest toleaeagsed kaasteenijad.

Seda vahvust ja ülesnäidatud teeneid on Vabariik püüdnud hinnata, annetades talle 1. liigi 2. järgu ja 2. liigi 3. järgu vabadusristid, tasuta maa normaaltalu suuruses ja rahalise autasu. 13. veebruaril 1920. a. ülendati ta kindral-majoriks.

Vabadussõja lõppedes jäi kindral Heinze teenima 1-se diviisi ülema abina kuni 12. aug. 1920. a., mil ta määrati 2. diviisi ülema kohale, kus teenis ligikaudu aasta. 1. juulil 1921. a. nimetati ta 1. diviisi ülemaks, kus teenib kuni käesoleva ajani, seega vahetpidamata juba ligi 6 aastat. Sõjanõukogu liige 26. juunist 1923. a., vanemate ohvitseride aukohtu eesistujaks 8. VI. 1926. a.

Ka rahuajal on väeosade mured olnud kindral Heinze südamemuredeks. Nagu see riigi loomisajajärgul paratamata, tuli rahu saabudes rakendada end eeskätt kaitsejõudude korraldamisele. Seda tööd, samuti ka väeosade kasvatus, väljaõppe jne. juhtimist on kindral Heinze teinud kogu aeg temale omase andumusega ning armastusega asja vastu. Ja tagajärjed räägivad ise enese eest. Selle kõr-

val on ta leidnud aega ja tahtmist ka osavõtmiseks seltskonnategevusest. Siin leiame teda elurõõmsana Narva Skoutide Sõprade Ühingu eesotsas, Vabadusristi Vendade Narva osakonna esimehe kohal, laulupeo toimkonnas jne.

Viiekümne esimese aasta lävel soovime lugupeetud kindralile veel palju aastaid tagajärjerikkaks tegevuseks meie kaitseväe esiridades.

—ms—

## Näitlik õppeviis taktikalises väljaõppes.

Kompanii kaitselahing lagedal, kindlustamata maaalal.

### Eessõna.

Ikka enam ja enam näitlik õppeviis meie taktikalise väljaõppe meetodite hulgas soetab endale kindlamat kohta. Mõni aasta tagasi käsitleti seda ainult üksiklaskuri, jao ja mõnel pool ka vaist rühma piirides, nüüd on ta omale eluõigust nõudmas juba kompanii ja ka pataljoni väljaõpetamisel. Ta astub oma esimesi teadlikke samme. Loomulikud on siin komistused, kuid need ei tohi meid veel õigustada tema otstarbekohatusest rääkima enne, kui ei ole kõik tema paremused tegelikult ja asjalikult järele proovitud. Katsed sel alal on seevõrt noored, et nad meie sõjakirjandusse konkreetsetel kujul üldkaalutlemisele pole veel pääsnud. „Sõdur“ kriipsutas kord alla näitliku õppeviisi käsitlusele võtmise tarvidust ja näitas üldjoontes tema rakendustki väljaõppes, kuid vastukaja — vähemalt trükis — see ei leidnud. Käesoleva artikliga püüan selle küsimuse asetada pisut konkreetsemale pinnale, teda vähe puudutada sisult ja siis konkreetse küsimuse lahendamiseks panna nii öelda esialgne teoreetiline alus näitliku taktikalise õppeviisi kasutamisele. Muidugi teen seda tagamõttega, et ta meie rivijuhtidelt tooks „Sõduri“ veergudele väärtuslikke ja kogemustel põhjenevaid näpunäiteid. Neid arvesse võttes ja sedasi tüübiliste ülesannete lahendamiseks „Sõduri“ veergude järkjärgult edasi minnes, oleks võimalus juba näitlikule õppeviisile luua mitte ainult teoreetiline, vaid meie omil kogemusil põhjenev kindel alus ja edaspidi ka ehk juba vastav käsiraamat kokku seada.

Näitliku õppeviisi tarvitusele võtmist tingis peajasjalikult ajasäästmise tahe väljaõppel. Tema eesmärk oli kõike seda, mida õpetada taheti, piltlikult ja lühikese aja jooksul õpilase silmade eest mööda lasta, et viimane saaks ülevaatliku ja iseloomustava ettekujutuse käsitletavast õppeainest või tegevusest. Muidugi

peavad õpilased vaatamiseks küpsed olema ja näitlikku õppust end peavad saatma vastavad seletused kohal, s. o. maastikul lühikeste selgituste ja kodus läbiharutamise näol; alles siis võib loota, et ülevaatlik ettekujutus muutub teadmiseks. Niisugune ettekujutuse saamine ei nõua kaugeltki, et õpilane näeks kogu tegevuse arengut algusest lõpuni tema peensustes. Igal tegevusel on oma iseloomustavad momendid, mis osavalt valituna, järjestatuna ja liigitatuna suudavad anda teravikulise ülevaate kogu tegevusest. Isegi veel enam. Pealtvaatajate müllu jäädvustatakse sellega sirgejooneline kondikava, kus iseloomustavad momendid esiplaanile tõstetakse ja üldpilt selgemaks ja konkreetsemaks tehakse. Milliseid momente ja kui palju kuski käsitleda ja milline osa õppeajast üldse näitlikule õppeviisile pühendada, on praegu, kus meil vastavad kogemused puuduvad, raske ette näha. Siiski meie lühikese teenistusaaja juures ei saa viimane väga suur olla, sest tehniline väljaõpe ja teoreetiline seletus nõuab ka oma osa. Arvan, et meil tuleb piirduda iga üksuse tüübiliste lahingdemonstratsioonidega, s. o. anda iga üksuse kaitselahingust, pealetungist ja vähemas üksuses luurest ja valveteenistusest iseloomustav pilt ja sinna siis juba koondada kõik, mis selle üksuse kondikava saamiseks tarvilik, kuna iga lahingutüübi erijuhud tulevad selgitada vastavate teoreetiliste loengutega ja osaliste näitlikkude õppustega. Peale selle, meil on võimata igaks õppuseks kõiki relvliike koostööks kaasa tõmmata. Seda saame ainult harva ja seda peame siis ka oskama otstarbekohaselt ära kasutada, asetades neid niisugusesse olukorda, kus nende iseloomustavad momendid kõige enam mõjule pääsevad. Loomulikult on selleks kohasemad suuremad üksused, s. o. pataljoni alates.

## I.

## Näitliku õppuse korraldamise eeltingimused.

Demonstreeriva osa koosseis. Näitlikkuse saavutame siis, kui näitaja täitsa eeskujulikult tegutseb. Siin ei tohi enam ruumi olla parandusil ega täiendusil. Järelkult peab demonstreeriv väeosa esinema täies koosseisus, oma väljaõppes seisma nõuetaval kõrgusel ja käesolevas ülesandes omama juba vilumuse, milleks tegelik eellahendus maastikul tarvilik. Sama nõue on maksev ka vaenlast kujutava osa kohta. Siin võib kõne alla tulla veel ainult küsimus, kas vaenlast kujutada või „ära tähendada“. Mõlemaid tegevusi jälgida on pealtvaatajal korraga võimata. Nende tähelepanu kistaks sellega liig laiali, ja meie kaugeneksime sellega oma eesmärgist, s. o. konkreetsest ja piltlikkusest. Seepärast on siin näitlikkuse vaatepunktist kasulikum vaenlast „ära tähendada“, s. o. tema tegevust kujutada vähema koosseisuga osaga (rühm või veel vähem), kes varustatud vastavate vaenlase osi äratähendavate lipukestega. Selle tegevust on ka kergem juhtida. Tema puuduseks on asjaolu, et ta ei anna lahinguväljast tõetruud pilti. Kuid truuks jäädes oma esialgsele nõudele, et tähtsam on meil siin kaitselahingu iseloomustavaid jooni kujukalt tabada, tuleb meil seda teha lahingolukorrale vastavuse arvel.

Maastik. Tegevusraamiks valitagu meie tüübilisem maaala, s. o. väikeste kungaste ja harva puhmastikuga kaetud koht, kus keskmiised, enam veel, halvad laskeväljad ja mitte suured vaatlusvõimalused.

Tegevuse jaotus näitlikkuse mõjulepääsmise eesmärgil. Näitlikkus õppemethodis eristatakse kaht viisi: üks neist soovitab demonstratsiooni ja näitlikkust ühendada, s. o. õpilased demonstreerivad ise teatavat tegevust ja juhataja annab siis iseloomustavatel kohtadel tarvilikke seletusi. Seda võiksime nimetada töö-meetodiks. Sel viisil on ka oma head küljed, nagu praktiline läbitegevus ja t., kuid ta kisub demonstreerija tähelepanu kahte harru: 1) oma tegevusele ja 2) kuulamisele. Tegevus aga on alati kohalise iseloomuga ja sellega võtab ta õpilaselt võimaluse üldtegevuse hargnemise jälgimiseks, mis meil just eriti tähtis. Sellepärast see viis meile ei kõlba. Meil tuleb kindlasti vahe tõmmata demonstreerijate ja pealtvaatajate vahel, ja viimastele anda täieline võimalus tegevuse jälgimiseke. (*Kaitselahingus on siiski võimalik ka mõlema tegevuse ühendamine, mis õppejõu säästmise eesmärgil võib otsutada tarvilikuna. Toim.*) Peale selle tuleb ka vahet teha, kui võrt pealtvaatajad on taktikaliselt arenenud. Olgugi, et ka näitlik õppeviis nõuab kindlat järjekindlust, et ka siin tuleb lihtsamast keerulisema peale järk-jär-

gult üle minna, on siiski vaja arvestada ka pealtvaatajate taktikalise arenemisega. Kui pealtvaatajaiks on noored ehk ka sõdurid, peab õppuse kestvus lühem, demonstreeritav periood vähem ja ka seletusi üldiselt vähem ja näitekohtade võrk tihedam olema, allohvitseride (allohvitseride koolis) ja ohvitseride juures (täienduskursused) aeg aga pikem, näidatava programm suurem ja seletusi võib anda pikevalt, sellega näitekohtade arvu vähendades.

Õppuse lahingolukorrale sarnastamine. Nägemise efekt. Järgmisena, kuid juba raskemana eeltingimusena on näitliku õppuse sarnastamine lahingolukorrale. Suurimaks paheks on siin üldiselt ja eriti meil kelduvus oletustele. Oletuste abil püüame üle saada maastiku organiseerimise küsimusest, nagu laskevälja puhastustöödest, varjendite ehitamisest jne. ning unustame hoopis ära, et meie õppus peab olema näitlik, s. o. meie peame asju tajuma nägemismeele abil. Kui meie oletustele maad anname, ei taba meie enam märki oma õppeviisiga, ja viimane võib sellega üldse oma mõtte kaotada. Seepärast olgu kõik, mis kavatsetakse demonstreerida, ka tegelikult vaatamise jaoks olemas. Sellejuures on mõeldud ka kahurväe mürskude lõhengute tegevuse järeleaimamine fugaaside abil. (*On seotud kuludega, mispärast võimalik ainult harva. Toim.*)

Kunas tuua teised väeliigid demonstratsiooni. Loen tarvilikuks vähe peatuda küsimusel, kunas oleks soovitamam kahurväge kaitselahingu demonstratsiooni tuua: kas kompanii piirides korraldataval õppusel, või suuremas või vähemas üksuses. Olgugi, et kaasajal pole lahingut ilma kahurväe tuleta ja tema ärajätmisega ebaloomustame lahingupilti, siiski soovitaks kompanii kaitselahingut demonstreerida ainult jalaväe relvade abil ja siin jalaväe peamised elemendid mõjule lasta pääseda, ja seda järgmisil põhjusil: 1) kaitselahingus on kompaniil küllalt ilma kahurväetagi elemente, mis tähelepanu vääriavad; et esimesed mõjule pääseksid, on pealtvaatajaid vaja vabastada igasugusest kõrvalmõjust; 2) kompanii on juba küllalt suur üksus, et jalaväe kaitselahingut tema iseloomustaval kujul tabada; selleks peab pealtvaataja nägema peajaslikult ainult jalaväe tegevust; 3) kompaniile meie oludes harva antakse kahurväge juurde. Need kolm põhjust arvesse võttes loen kasulikumaks kompanii piirides läbi võtta ainult jalaväe tegevust, kuid juba põhjalikult, ja kahurväe demonstratsioon läbi viia alates pataljonist. Kompaniis siis demonstreeriksime jalaväe tegevust tema täielikumal kujul, kuna pataljonis ja kõrgemais üksuses jääks jala-

väe ja teiste väeliikide koostöö ja viimaste lahinguvõime rõhutamine. Pataljon saab meie oludes sageli juurde otsekohese toetusväena kahurväge, järelikult on siin kahurväe demonstratsioon loomulikum ja siin võib siis ka tema võimet igakülselt ja loomulikumas olukorras jälgida. Ühtlasi saavutame sarnase jaotusega ka igas näitlikus õppuses uuduse, ei satu kordamistesse, võidame aega ja lihtsustame oma õppemeetodi elluviimist, sest väeliike ei ole meil mitte alati käepärast. Sel õppusel tuleks ka gaasikaitse, soomsvägede ja õhukaitse demonstratsioon läbi viia, mis kahurväe tegevusega paratamatult ühenduses.

**Kaotused.** Tagasi pöördudes eeltingimuste juurde, tuleb arvestada ka inimjõu ja materjalosa kaotusega. Sellest küljest lahingkäigu mõjutamist peab demonstreerima teatava % lahingukoosseisu väljaviimisega.

**Õppuse juhtimine.** Siis sünnitab veel raskusi õppuse juhtimine, s. o. kuidas seda keerulist aparati ilma vigadeta käima panna, et väeosad hästi tegutseksid ja meile soovitatavad elemendid näitlikult väljenduksid.

Selleks on vaja vaenlast „ära tähendada“ ja osa ülemaks määrata ohvitser. Olgugi, et näitliku õppuse eeltingimuseks seadisin eelproovi, kus kõik läbi harjutatakse, kuid vahetu juhtimine on ikkagi veel tarvilik. Seda aga, s. o. vaenlase ja oma tegevuse juhtimist ei või veeretada ühe isiku peale. Temal on küllalt tegetmist lahingutegevuse vaatamisega ja seletuste andmisega, mis temalt võtab kogu jõu. Siit kasvab välja temale abi määramise tarvidus. Viimane, olles täiesti olukorra kursis, annab demonstreeriva ja vaenlast kujutava osa ülematele edasi juhataja korraldused, ta informeerib viimast väljakujunenud olukorras ja teeb märkeid näitlikul õppustel ette tulnud puudustest, mis üldharutusel sõelumisele võetakse. Sellega võib üldjuhataja kogu oma tähelepanu pühendada seletuste andmisele. Juhatause, demonstreeriva osa ülema ja vaenlast ära tähendava osa ülema vahel peab olema telefoni side, mille loomiseks tuleb määrata side-ülem vastava personaliga.

Seletuste tarvilikkus ja nende korraldamine. Niisuguse õppuse korraldamine ei ole üldiselt mitte kerge. Eriti raske on ta meil, kus puuduvad veel määrustikud. Ka riikes, kus kõik tarvilikud määrustikud olemas, tekib siin palju arusaamatusi ja segadusi, ja eriti just seletuste andmises. Meil aga on siin võimalikud igasugused ootamatused ja lahkuminekud. Et seda ära hoida, on vaja ka näitliku ülesande demonstreerimise eel täpselt üles märkida punktid, kus, mida ja kuidas seletada. Kui pealtvaatajaid on üks grupp ja seletust annab üks juhataja, võiks need punktid olla ainult küsimuste näol üles märgitud, on aga gruppe ja seletuste-

andjaid enam, peab õppuse juhataja enne õppust kokku seadma seletuste konsekti, mille üles iga grupi seletuseandja omale üles märgib. Arenenud õpilaste juures on võimata kõiki küsimusi konsektis ette näha, seepärast tuleks siin kuulajatele iga seletuse järele jätta küsimiste võimalus, et ei jääks arusaamatusi. Ülaltoodud konsekt ühtlustab kogu seletuse ja on lähtepunktiks kohapeal esitatud küsimistele vastamiseks. Ka siingi võivad lahkuminekud tekkida, kuid nad on siiski väiksemad, või õigemini minimaalsuseni vähendatud.

**Üldharutus.** Kui pooldasin ülal kohapeal esitatavaid küsimisi ja sealantavaid vastusi, ei tahtnud ma sellega eitada üldharutuse vajadust. Üldharutus annab tegevusest kogupildi, selgitab ja pehmenab üksikasju, mis maastikul teravaid lahkuminekuid tekitasid. Siin võib üheskoos teha väeosa väljaõppe, õppemeetodite ja organisatsiooni otstarbekohasuse üle vastavaid järeldusi ja sellega kuulajaskonda kaasa tõmmata elavale ja loovale tööle. Järelikult ta peab jääma. Kõige parem aeg üldharutuse korraldamiseks on kohe peale tervikulise õppuse lõppu.

**Õppuse kestvus.** Näitlik õppus ei tohi kesta mitte liig kaua. Pealtvaatajad võivad soovida ära tülpidada, et nad kas tegevust üldse enam ei jälgi, või jälgivad ainult moe pärast. Nende tähelepanemisvõimega tuleb arvestada. Demonstratsioon noortele, kus esinevad jao ja rühma õppused, kestku tund või kõigeenam kaks, vanemal sõdureil enam ja juhtival koosseisul veel enam. Sellejuures ei ole kunagi kasulik õppust venitada üle 6 tunni. Vastavalt sellele tulevad siis ka kavad kokku seada.

## II.

### Õppuse juhataja eeltööd näitliku õppuse korraldamiseks.

Idee ülesseadmine. Näitliku õppuse korraldamine nõuab suurt eeltööd. Seda algab näitliku õppuse juhataja. Tema peab kõige esiteks enesele selgeks tegema, mida ta tahab käesoleva õppusega kätte saada ja siis, kuidas ja millistes piirides on seda võimalik läbi viia. Tema peab üles seadma õppuse idee ja selle pealkirjaga piirama tegeliku olukorra. Käesoleval juhul, s. o. kompanii õppusel, oleks see järjekord järgmine. Õppuste juhataja otsustas oma õpilastele demonstreerida kaitsele asumist ja kaitselahingut. Kaitselahingul on aga palju erijuhtusid, nagu lagedal, metsas, päeval, öösi, stabiliseerunud rindel, kindlustamata maaalal jne. Neid kõiki ühekorraga näidata ei suudeta. Õppusejuhataja (kompanii demonstratsioonil loomulikult pataljoniülema) piirab oma ideed, ta võtab kaitselahingu lagedal, kindlus-

tamata maaalal ja päeval, kui kõige ülevaatlikuma ja iseloomustavama esialgse mõiste andmiseks. Kui sarnaselt pealkirjani välja on jõutud, asub ta iseloomustavate momentide otsimisele, kõrvaldades kõike muu, mis otsekohe küsimusse ei puutu ja mis juba varem, jao ja rühma õppusel läbi võetud.

Iseloomustavad momendid kompanii kaitselahingu demonstratsioonil oleksid järgmised:

1) Võrdlemisi kauge julgeolekupositsioon ja selle õre valdamine.

3) Õre, kuid sügav asetus vastupanupositsioonil.

3) Kaitsejõud lasub peajaslikult suure võimega automaat relvadel.

4) Vastupanu eelserv on vallutatud k.-klp. jagudega, sügavus saavutatud r.-klp.

5) Maastikule hea kohanemine ja varjumine peab täitma välivarjente aset.

6) Koondatud ja suure tule-manööverdamisvõimalusega varu.

Peale selle, esialgse kavandi kokkuseadmist kalkuleerib õppuse juhataja, kuidas ülaltoodud teha näitlikuks ja kuidas neid momente eriti mõjule lasta pääseda. Siin otsustab ta ära, milline osa ja millises koosseisus võib demonstreerijaks olla, kuidas kujutada vaenlast — kas lipukeste abil või täies koosseisus, milline maaala on õppuse läbiviimiseks soodus, kui-võrt on taktikaliselt välja arenenud pealtvaatajad, millisel määral on võimalik õppust sarnastada lahingolukorrale, kuidas kõike seda aparraati tegevusse panna, s. o. juhtida, ja õppuse kestvuse. Eriti peab ta silmas pidama, et üllesseatud idee läbistaks kogu õppuse algusest lõpuni.

Maastiku valik ja taktikalise üldolukorra kokkuseadmine. Õppuse tegevusrajoon ei või olla õpilaste asukohast kaugel. See viidaks asjata palju aega ja väsitaks osavõtjaid. Ümberkaudne maastik on harilikult juba tuttav ja õppuse juhataja hindab kohe juba peast ära, kus on kõige kohasem käesolevat õppust läbi viia. Peaks aga tulema tegutseda tundmatas ümbruses, valib õppuse juhataja umbkaudse õppuse rajooni kaardi järgi. Peale selle seab ta kokku taktikalise olukorra.

Oletame, et õppus korraldatakse Tondi garnisonile, s. o. ohvitseride rahuaegsele kur-

susele, kadettidele ja aspirantidele. Sel juhul kõlbab kompanii kaitselahingu demonstreerimiseks väga hästi Rahumäe surnuaia, Järve ja Tondi ümbruskond, mis elukohale lähedal ja kus maastik küllalt nõuetele vastav.

Üldolukord. Kaart 1 v.tollis ja 1:25.000. Käesoleval juhul seadis õppuse juhataja omale eesmärgiks demonstreerida kompanii kaitselahingut kindlustamata maaalal. Loomulikult tuleb siis luua niisugune olukord, kus kindlustamiseks aega ei jää. Käesoleva õppuse jaoks oleks see järgmine: punaste laevastikul on merel täieline ülekaal. Öösi vastu 6. septembrit saatsid punased laevastiku toetusel suured jõud maale ja võtsid oma alla Tallinna ja Telliskopli. Agentuur-andmetel kavatsevad nad oma vägesid edasi lükata kuni Täna-silma kõrgustiku, Kurna ja Lehmja mõisade jooneni.

Siniste nõrgad Tallinna garnisoni osad taandusid vaenlase üleolevate jõudude survele Mõigu mõisa, Järve, Tondi kasarmute ja Harku järve joonele. Nende 5. ja 6. rügemendid, liikudes Paidest Tallinna suunas kahes kolonnis: 5. rüg. mööda Tartu maanteed, 6. rüg. mööda Randtalu maanteed, jõudsid 6. septembril kell 6.30 joonele Mõigu ms, Nõmme alev. Teisi osi oodatakse kohale raudteega Tartust.

Siniste vägede Tallinna grupi ülem käskis 5. ja 6. rügementidel ja Tallinna garnisoni osil organiseerida kaitsepositsioon üldjoonel Mõigu mõis, Nõmme alev ja Harku järv ning seal visalt vastu panna kuni Tartu vägede kohalejõudmiseni, ja siis vaenlane ühisel jõul merre paisata.

Vahejoon 5. ja 6. rüg. vahel Ülemiste järv, Tallinna sadam 6. rüg. ja Tallinna garnisoni vahel Harku järv — Telliskopli laht.

6. rüg. ül. otsustas oma rajooni kaitseks Ülemiste ja Harku vahel määrata esijärku I. ja II. pataljoni nende numbrite järjekorras paremalt vaskule. Vahejoon nende vahel Valdek, Rahumäe raudteejaam, Kaarli surnuaia kabel ja Lövenruh suvila (kõik peale Valdeki I. ptljoniile incl.)

Peale selle sõidetakse maastikule.

(Järgneb).

O. J.

## Raske-kuulipilduja reel.

B. Andrejev, leitn.

Ratsaväe olemasolu on kindlustatud senikaua, kui sõjaprintsiipides valitseb ootamatus ja kiirus.

Ilmasõja mõjul muutusid ratsaväe taktikalised võtted, vanad vaated ja traditsioonid kadusid veriste kaotuste tagajärjel, ratsavägi muutus ja reorganiseerus. Mõõk ja piik jäid tagaplaanile, esikohale nihkus tuli: püss, k.-k. ja r.-k., mistõttu ka tema taktikalised võtted muutusid. Ratsavägi lõi juba kombineeritud lahinguid.

Meie olukorras ei või juttugi olla suurte ratsaväe masside ärakasutamisest. Meil tuleks tuleviku sõjas tegutseda vähemate ratsaväe üksustega. Nende vähemate üksuste taktikalist jõudu tuleks aga võimalikult suurendada eeskätt k.-klp. ja r.-klp. tule juurdeandsega. Välja minnes põhimõttest, et tehnika antakse ratsaväele juurde, mitte aga ratsavägi tehnikale, tuleks seejuures silmas pida just sarnaseid tehnilisi saavutusi, mis ratsaväe peomadusi — kiirust ja ootamatust — võimaldaksid alal hoida.

K.-k. juurdeandmine on ratsaväe tule mõju suurendanud tunduvalt: nad on kujunenud ratsaväe lahutamata relvadeks, mis peaaegu sugugi ei takista ratsaväe kiirust ja painduvust. Ratsaväele juurde antud raskekuulipilduja kohta ei või seda aga mitte öelda.

Tule ja tehnika arenemine nõuab mõjuvat, purustavat tuld kaugematelt distantsidelt, mida aga k.-k. ja püss ei suuda anda. Seepärast ongi r.-k. ja soomusautode juurdeandmine ratsaväele väga tarvilik.

Ratsaväe taktikaline jõud suureneks aga veelgi r.-k. ja soomusautode lahutamatu kaastegevusel ratsaväega.

Tegutsemist igal ajal ja igal kohal võib loota ratsaväele juurde antud r.-k. rühmadelt, kuna soomusautodelt seda meie olukorras võimata on loota, sest maastik ja ilmastik ei luba seda.

Otepää ja diviisi omavahelised manöövririd on näidanud, et r.-k. kaarikutel ratsaväest maha ei jää murdmaastikul. Laiad kraavid, sood ja noored metsad ei sünnita r.-k. kaarikutele takistusi; ühes sellega ei takista nad ka ratsaväe liikumist (välja arvatud suured tihedad metsad, kus kaarikutel tuleb liikuda teid mööda).

See takistamata liikumine murdmaastikul on just kaariku ehituse ja tema rakenduse tulemus.

Meie ratsaväes ei tohiks, nagu Venemaal, kaarikuid „datsankade“ vastu ümber vahetada, sest siis kaob meil nende paindumus, takistamata järgnemine ratsaväele murd-

maastikul. Võimata on ju võita maastiku takistusi neljarattaga pikal vankril, pealegi kui vankri kere asetatud madalale.

Teiseks, ei või meil rakendust vähendada ehk muuta, sest siis kaoks kiirus (kaariku raskus täie lahingumoonaga on ümmarguselt 50 puuda). Ka muutuks ta siis teel sõitvaks vooriks.

Kolmandaks takistuse võitmisel, eriti kraavide juures, on suur tähtsus pitsrakendusel: veopaar hoiab tagant liikuvat tiislipaari takistuse kohal niioelda „õhus“, mis just võimaldabki takistuse võitmist.

Kaarikute tarvitamist suvel peaks meil ratsavägi seepärast jätkama, kuna talveperioodil nendest tuleks loobuda.

Jälgimine kaarikutega ratsaväele murdmaastikul ja teid mööda on talvel võimata. Ratsaväe liikumist takistatakse ja ühes sellega kaob ka ratsaväe paindumus — kiirus ja ootamatus.

Liikumist takistab talvel just kaarik, ta ehitus ja rakendus. Arusaadavalt on liikumine ratastel talvel võimalik ainult linnades, ning sealgi on see takistatud.

Kaariku paarisrakendus ei võimalda liikumist maal, kus tee peaaegu alati rajatud ühe hobuse jaoks. Siin tuleb harilikult ühel paarishobusel liikuda tee kõrval sügavas lumes, mille tõttu hobused väsivad ning kiirelt liikumine võimata.

Neil põhjustel korraldati ratsa rügemendi kuulipildujate eskadronis katsed, et leida sarnane veoabinõu, mis võimaldaks ratsaväele vaba tegutsemise talvel igal ajal ja igas kohas.

Alguses asetati r.-k. suuskadele, kuid varsti selgus selle otstarbekohatus. Suusad muutusid kõlbmatuiks juba peale keskmist rännakut teid mööda. Laskemoon tuli aga järel vedada reega, mis suurendas voori. R.-k. oli aga võimata hoida igasuguse prahi eest. Peale nende veel palju vähemaid põhjusi.

1925—26 a. talvel algasid katsed reega. Idee r.-k. asetada reele ei ole enesest mitte uudis; nii Vabadus- kui ka Ilmasõjas ja Vene kodusõjas veeti r.-k. sagedasti reel. Kuid võttes aluseks mitte ainult transporteerimise põhimõtte, vaid ka meie olukorda ning r.-k. taktikalisi omadusi ja ülesandeid koostegevusel ratsaväega, võimaldus neid ideid üksteisega nii kooskõlastada, et reele asetatud r.-k. muutus ka talveperioodil lahutamatuks ratsaväe relvaks.

Juhitud katsete kestel üles seatud põhimõtetest, vaatamata igasuguste takistuste

(eriti rahaliste) peale, olid tulemused siiski väga head.

Üldsaavutused oleksid järgmised:

1. Liikumiskiirus, painduvus ja vastupidavus liikumisel murdmaastikul.

2. Lihtne, olukorrale vastav ehitus.

3. Maa- ja õhuvaenlase tulistamise võimalus kohalseisvalt ja liikuvalt reelt ning numbrite lihtne jaotus. R.-k. kiire ja lihtne mahavõtmine reelt.

4. Suuskade kaasavedamine, nende hoidmine ja kiire meeskonna ning r.-k. asetamine suuskadele tegutsemiseks jalarivis.

5. Padrunite tagavara kaasavedamine.

6. Rakenduse lihtsus ja otstarbekohasus.

Tartus 1925 ja 1926 aastal toime pandud katsed näitasid, et regi ei jää liikumisel ratsaväest maha. Suured lumevallid, hanged, laiad kraavid ja tihedad metsad ei suuda takistada ree liikumist. Isegi kiired ja järsud käänakud galopil ei suuda rege ümber visata, ning on teda võimalik pöörata ka seistes kohal.

Ülaltähendatud head omadused olenevad just ree raske, aga madala ja otstarbekohase koorma ärajaotamisest ning pitsis paarirakendusest; takistuste võtmisel tuli ilmsiks sama nähtus nagu kaarikutegi juures, et pitsihobune, juhitud enne üle takistuse, sunnib omale järgnema ka teise hobuse, ühtlasi hoiab teda tasakaalus.

Mis puutub ree vastupanusse, siis võib seda lugeda väga tugevaks. Kõik osad on konstrueeritud paksust rauast. Peaaegu kahe talve katsed ei ole mingisuguseid murdmisi ega teisi väärnähtusi vastupidavuse mõttes esile toonud, vaid vastuoksa, ka künkline maastik, kus harilikul reel liikumine võimalik ainult teed mööda, on tõestanud ta konstruktsiooni tugevust, hoolimata sarnasest maastikust, kus tulevad esile kõiksugused reele ebaharilikud käänakud ja pöörded, mis nõuab suurt vastupanu ja tugevust.

Ree ehitusel peeti teravalt silmas asjaolu, et sõjakorral võimalik oleks meil üldtarvitusel olevaid regesid kergesti, lihtsalt ja oda-

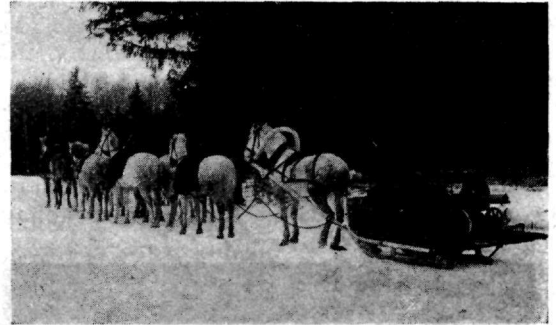


Pilt nr. 1.

R.-k.lp. rühm regedel rännakul.

valt ümber ehitada sõjaväeregedeks. Kõik mõõdud, nii pikkus, laius ja kõrgus, võeti vastav sellele põhimõttele. Eriti suur rõhk on pandud ta osade koostöötamisele ja kiirusele.

Väljaspool tulepiirkonda (rännakul) on r.-k. algasendis reel, selleks ehitatud pesas. (pilt nr. 1). Ühtlasi asub reel hobusejuht, kuna pitsijuht (esimene ajur) olukorra kohaselt asub kas reel või liigub ratsa pitsihobuse seljas. (suurematel rännakutel on soovitamam esimene ajur asetada reele).



Pilt nr. 2.

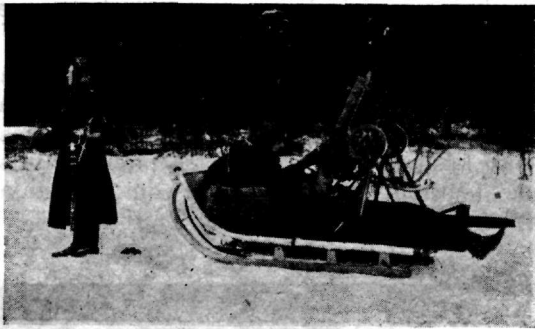
Vaenlase tulistamine reelt liikumisel.

Vaenlase ootamata ilmumisel jalustuvad rege jälgivad numbrid (pilt nr. 2). Tulistamine võib alata ka algasendist, kuid sel juhul on sihtimine raskendatud. Teiseks ei ole selleks ka väga tarvidustki, sest sihturi tugeva käetõukega (r.-k. aisadest kinni võttes) ettepoole, tõuseb r.-k. selleks ehitatud raamile ning r.-k. aisad libisevad ree põhjale eriti selleks ehitatud soont mööda laskeasendisse. Samal ajal vabastab laadija reel oleva lindikasti rihma, asetab lindikasti nõuetavale kohale ning r.-k. on laadimiseks valmis (laadija kohuseid võib numbrite puudumisel täita teine ajur). Hobuste juhtimine läheb nüüd aga täiesti pitsajuri kätte. Et r.-k. algasendisse tagasi paigutada, tarvitseb ainult r.-k. aisu lahingpesast välja võtta ning r.-k. libiseb oma algasendisse tagasi. Muidugi suurt tuletäpsust liikumisel loota ei või; tuletäpsus sarnaneb soomusautode tulele liikumisel, kuna moraalne mõju aga väga suur on.

Venelased sõjas Poola vastu 1919—1920 a. tarvitased suure eduga r.-k. moraalselt tulemõju liikumisel. Kui aga tarvilik suuremat ja täpsemat tuld, tarvitseb ainult peatuda, ning r.-k. tugev ja kindel lahinguasend võimaldab saavutada ka kõige täpsemat tuld. Teiseks, väikene ree pööre suurendab tunduvalt laskenurka, nii et tulistamine igas suunas võimalik.

R.-k. paigutamine õhuasendisse võtab pisut rohkem aega ning nõuab kiiruse saavu-

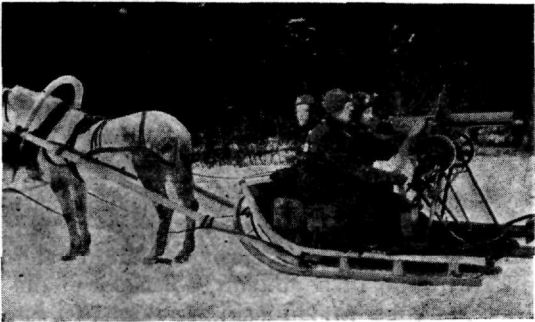
tamiseks 2—3 numbri (sihtur, laadija ja teine ajur) kaasabi (pilt nr. 3).



Pilt nr. 3.

*Õhuvaenlase tulistamine paigalolevalt reelt.*

Õhuasendisse asetatud r.-k. võib tulistada ka maapealset vaenlast. Eriti otstarbekohane



Pilt nr. 4-a.

*Maapäälse vaenlase tulistamine õhuasendist liikumisel.*

tulistamine oleks müüride või lumevallide tagant ilma reelt maha võtmata (pilt nr. 4 a, b).



Pilt nr. 4-b.

*Maapäälse vaenlase tulistamine õhuasendist varjendi tagant.*

Kuna tule täpsus oleneb just kindlast asendist, siis on ka tulistamine talvel väga soovitav paigalseisvalt reelt.

R.-k. pealepanek ja mahavõtmine ei nõua aega ega sünnita raskusi. Samuti kui kaarikul, asub r.-k. ka siin oma assiga raudpesades, kuhu sulutud kergelt vabanevate lõksude abil. Raudraam, mille külge konstrueeritud ülaltähendatud pesad, liigub ainult ette- ja tahapoole (r.-k. lahinguasendisse panekul), kuna kõrvalekõikumisi ei ole. Õhuasendisse panemiseks on ehitatud eraldi raam, mis seisab ree põhjal. Tarbekorral tuleb raam üles tõsta ning r.-k. asetada selleks ehitatud pesadesse. R.-k. õhuasendist mahavõtmine kestab ainult kuni 1 min. (kahe numbri koostööl), lahinguasendist — 2—3 sek.



Pilt nr. 5.

*R.-klp. suuskadel hobustega.*

Suuskasid tarvitatakse ainult siis, kui olukord ja maastik seda nõuavad. Raske on ette näha suuskade tarvidust, milletõttu ka suusad alati r.-k. reega kaasas veetakse. Ree mõlemale poolele on ära mahutatud 8 paari suuski. Suusad on oma otsadega asetatud pesadesse ning on umbes keskkohal asuva pressi abil tarvilikult painutatud.

Suusad on ree peal alati painutatult ning liikumata; ühtlasi ei sega nende asend mingit teist tegevust. 7 paari suuske on määratud r.-k. meeskonna jaoks, kuna 1 paar r.-k. enese jaoks. R.-k. asetatakse suuskadele väga lihtsa meetodi abil (pilt nr. 6).



Pilt nr. 6.

*R.-klp. meeskond suuskadel ilma hobusteta.*



Suuskade tüüpide mitmekesisus ei takista nende paigutamist reele, kuna soovitatav oleks muidugi lühemate suuskade taritamine, sest nende kaasavedamine reel on praktilisem (suuskade pikkus keskmiselt 2,10—2,25 mtr). Pikad suusad takistavad ree liikumist metsas. Kogu meeskonna suuskade mahavõtmine kestab keskmiselt 15—20 sek. ning r.-k. suuskadele asetamine — 30—35 sek.

Padrunite tagavara on asetatud ree eelotsa. Lindikaste on 30 tk. See on harilik koorem, kui aga suuremat tagavara tarvis läheb, tuleb selleks tarvitada juba teist rege. Suuskadest loobumisel võib ära mahutada umbes 2000—4000 padrunit rohkem. Kastid asuvad liikumatult pesades ja äärmised neist on kinnitatud rihmadega.

Rakendus on harilik talvine pitsrakendus, ainult selle vahega, et hobuseid võib lahti rakendada kas üksikult või koos reest ilma rakendusriistade lahtivõtmata. Tähtis on siin pitshobuse kiire eraldamine reest, milletõttu suuskadega liikumisel võib pitshobust tarvitada ühes rakendusega, või kui olukord nõuab, mõlemaid hobuseid tarvitada ka rakendusega (pilt nr. 5). Ehk kui vaenlase tulistamine sünnib reelt, märgi vähendamise ning inimeste ja hobuste kaotuse ärahoidmise mõttes võib etterakendatud hobuseid selle konstruktsiooni juures kiiresti eraldada reest ning sama kiiresti ka ühendada.

Hobuse eraldamine reest kestab 15—20 sek. Rakenduse muretsemine ei nõua suurt kulu, sest r.-k. pitsrakendust võib siin peaaegu täielikult ära kasutada, kuna aisade rakendust tuleks juurde muretseda. Inglise aisade rakendust ilma loogata tarvitada ei saa, kui meie maastikule mittevastavat.

Kokkuvõttes peab tähendama, et konstrueeritud regi võimaldab r.-k. rühmadel talvel lahutamata jälgimist ratsaväele. Seejuures ei vähenda ega takista tema kiirust, kuna aga ootamatust ja taktikalist tähtsust suurendab.

Samuti võimaldab regi oma lahinguvalmis olekuga alati edukalt kaitsta patareid, voore ning taganemisel pealetungiva vaenlase ratsaväge lüüa tagasi. Ühtlasi ei nõua ta oma lihtsa ehituse tõttu erilist meeskonna väljaõpet. Vähendab riigi kulusid, sest kaarikud kuluvad halbade teedega rutemini kui reed, kuna aga nende remont suuremat kulu nõuab, kuid ree rikked ja kulumised on kergelt parandatavad ega nõua suuri kulusid.

Ree raskus on 12 puuda. Ree raskus normaal koormaga (6000 pdr., kuulipilduja, suusad, regi ja veetavad tarvilikud tööriistad) on 30 puuda 20 naela.

Ree ehitusmaterjal (puu- ja raudosad) läks maksma 5200 marka. Kõik töö on tehtud omal jõul ja vabal ajal.

## „Sõduri“ ja „Kaitse Kodu“ ühendamine. Selle küsimuse ideeline külg.

Käesoleva aasta eelarve vastuvõtmisel Riigikogu esines soovivaldusega, et ajakirjad „Kaitse Kodu“ ja „Sõdur“ saaksid ühendatud. Sealjuures avaldati arvamist, et sellega tõuseks ajakirja sisu väärtus, suureneks lugejate arv ja väheneksid kulud tema väljaandmiseks. See soovivaldus väljendab arvamist, et ajakirjade ühendamine nii ideeliselt kui majanduslikult annab tähtsaid paremusi ja sellepärast seda tuleks teostada mida varem seda parem.

Vaatamata sellele, et nimetatud küsimus on otsustatud väga kompetentse asutuse — Riigikogu poolt, teda tuleb siiski veel põhjalikult läbi kaaluda, püüdes leida konkreetseid tõendusüsi ühendatud ajakirja kasulikkusest. Kuna majanduslikud kalkulasioonid selle kohta esitatakse teisel, siis käesolevas võtame arutusele küsimuse ideelise külje, tehes seda järgmise kava järele:

1. Missugustel ideelistel alustel ilmub praegu „Sõdur“ ja „Kaitse Kodu“ ja kas nad suudavad rahuldada praegusel kujul oma lugejaid.

2. Missuguseid ideelisi paremusi võiks pakuda ühendatud ajakirja võrreldes praeguse seisukorraga. Kuidas tuleks organiseerida tema väljaandmist, et neid paremusi saavutada.

3. Missuguseid ideelisi ja praktilisi raskusi tekitab ühendatud ajakirja väljaandmine ja kuivõrra need on kõrvaldatavad.

4. Kas ei ole võimalik loodetud paremusi saavutada praeguses olukorras, kus ajakirjad lahus ilmuvad, järjekindla tööga püüdes sinnapoole.

1. Missugustel ideelistel alustel ilmub praegu „Sõdur“ ja „Kaitse Kodu“ ja kas nad suudavad rahuldada praegusel kujul oma lugejaskonda.

Ajakiri „Sõdur“ ilmub 1919 aastast. Aastate jooksul arenedes ja laieneses ta on juba omandanud enam-vähem kindla kuju ja sisu. „Sõdur“ on muutunud nimelt meie sõja-poliitiliseks ajakirjaks, kus riigikaitse ja selle ettevalmistusesse puutuvaid küsimusi käsitatakse sellelt seisukohalt, nagu seda nõuab meie kaitseväge juhtiv koosseis — ohvitserkond ja allohvitserkond. Sarnasena „Sõduri“ meie kaitseväes on võitnud üldise poolehoidu ja omale kindla koha ühes kindla ühtlase lugejate ringkonnaga.

Teatud arv „Sõduri“ artiklitest heal meelel loeb ka terve meie sõdurkond. Enam haritud sõdurile, kes on harjunud lugema ajalehte, „Sõduri“ artiklid on kõik kättesaadavad. Seda tõendab kõige paremini asjaolu, et „Sõduri“ tellijate sõdurite arv aasta aastalt näitab järjekindlat tõusu.

Oma sisult „Sõduri“ praegu on võrreldav täiesti meie naabrite Soome—Läti—Leedu, koguni Poola paremate sõja-ajakirjadega.

Kindel on, et meie kaitseväge juhtide pere ka tulevikus vajab sellesisulist ajakirja. Nimelt niisugust avalikku häälekandjat, kus paremate asjatundjate sulest valgustatakse meie kaitseväge juhtimise, kasvatuse ja väljaõppe küsimusi, kus toodakse perioodilist informatsiooni selle kohta, mis sel alal sünnib välisriikides ja kuidas seal kogutud kogemusi kasutada ära meie oludes.

Ei ole kahtlust, et ka meie haritud seltskond — meie riigitegelaskond ja ametkond, kes tunneb huvi meie riigikaitse küsimuse vastu, samuti meie kaitseliidu juhtiv personal vajab sellesisulist ajakirja. Juba praegu teatud arv „Sõduri“ numbreid läheb ka kaitseleidule.

Kaastöö mõttes, mis on õieti see vaimline baas, millele ehitatakse ajakirja sisu, „Sõdur“ on eriti õnnelikus seisukorras, sest tema seljataga seisab terve organisatsioon — kaitseväge juhtide kaader. Meie vanemad kaitseväge juhid, Kindralstaabi töäjõud, mitmesuguste erialade esitajad, rivijuhid, õppeasutused — kõigi nendega on „Sõdur“ orgaaniliselt seotud selle tõttu, et teda annab välja Kindralstaap — meie kaitseväge vaimlise elu keskkoh. Ka väljaspoolt „Sõdur“ on omale hea eduga hankinud kaastööd meie poliitikategelaste, kirjanikkude, teadlaste ja õpetajate hulgast, peaaegjalikult neid, kellel on olnud kokkupuutumist meie kaitseväega.

„Kaitse Kodu“, esialgselt „Kaitseliitlane“, on umbes 2 aastat ilmunud. Ajakirja elukutsumine on seotud kaitseleiduga, kui kindla seltskondliku organisatsiooni tekkimisega pärast 1. detsembri sündmusi. Lühikese aja jooksul see organisatsioon on omandanud laiaulatusliku tähtsuse meie riigis, kujunedes riigikaitse ettevalmistamise ja teostamise alal loomulikuks seljatoeks meie kaitsevägele. Juba ainult arvuliselt see organisatsioon väärrib tähelepanu. Kuid et rohkearvulist kaitseleitlaste peret ka ideeliselt liita üheks tervikuks, et neid kasvatada, õpetada ja õhutada tööle vabatahtlikkuse põhimõtte alusel, selleks nende hulgas peab tegema laiaulatuslikku propaganda tööd riigikaitse ja sõjalise ettevalmistuse vaimus. Selle ülesande on oma peale võtnud „Kaitse Kodu“. Ja selle ajakirja lühiaegne kiire arenemine näitab, et ta on suutnud täita tema peale pandud ülesandeid. Kuigi „Kaitse Kodu“ ideeliselt püüab samas sihis kui „Sõduri“, s. o.: kasvatada ja kõvendada meie rahva riigikaitse tahet, ometi tema võitluse meetodid on ja peavad olema teistsugused kui „Sõduri“. Vahe on tingitud teistsugusest lugejaskonnast, kes oma enamuses ei ole mitte elukutselised sõjaväelased, vaid eraisikud. Sellele lugejaskonnale ei saa pakkuda sõjaasjanduse alal eriteaduslikku materjali, vaid seda tuleb populariseerida. Neid erinõudeid „Kaitse Kodu“ oma tekkimisest peale ongi silmas pidanud ja neid püüdnud rahuldada jõudu mõõda. Saavutatud tagajärjed näitavad, et on suudetud tabada õige tee, mida mõõda tuleb ka edasi minna. „Kaitse Kodu“ on seni avaldanud oma veergudel väga mitmesuguse sisuga kirjutusi ja ka võrdlemisi rohkesti pilte, peaaegjalikult kaitseleidude malevate elust ja tegevusest. Kirjutuste hulgas on domineerinud poliitikategelaste üldised artiklid, kirjeldused ja jutustused Vabadussõjast ja malevate tegevusest. Puhtsõjaline kasvatust ja väljaõppe ühes manöövrivate ja teiste taktikaliste õppuste kirjeldamisega on kuulunud ka „Kaitse Kodu“ sisustikku ühe tarviliku osana.

Kirjeldatust selgub, et „Kaitse Kodu“ sisu on olnud mitmekesine, kuid sealjuures ühe kindla üldise eesmärgiga ja tendentsiga: populariseerida ja propageerida meie kodanikkude keskel riigikaitse mõtet ja kaitseleiduga kui seltskondliku organisatsiooni ülesandeid ja tegevust.

Seda eesmärki „Kaitse Kodu“ on suutnud täita korralikult ja sealjuures võrdlemisi odavalt eestkätt

sellepärast, et ajakirja annab välja kaitseleiduga staap. „Kaitse Kodu“ seljataga seisab seega suur seltskondlik organisatsioon, palju intelligent töäjõude, majanduslikult teda toetavad mitmed suuremad ettevõtted.

On kindel, et kaitseleid kui elujõuline seltskondlik organisatsioon, ka tulevikus vajab niisugust häälekandjat ja organi umbes samasuguste ülesannete täitmiseks, nagu neid teostab praegu „Kaitse Kodu“. Samuti näib olevat väljaspool kahtlust, et see ajakiri ka tulevikus suudab täita oma elulisi ülesandeid ainult siis, kui teda annab välja kaitseleiduga staap — selle organisatsiooni ideeline ja vaimline keskkoh.

Meie näeme seega, et nii „Sõdur“ kui „Kaitse Kodu“ on arenenud seni nende eluliste nõuete kohaselt, mis on domineerinud seni kaitseväge ja kaitseleiduga — kaks kõige tähtsamat organisatsiooni, kes seni on töötanud riigikaitse alal. Neid nõudeid mõlemad ajakirjad jõudu mõõda on täitnud oma erinõuete seisukohalt, püüdes sealjuures saavutada ühiseid sihte ja eesmärgi, mida dikteerib mõlemate organisatsioonide ühine lõpuülesanne. Asjaolu, et nii „Sõduri“ kui „Kaitse Kodu“ on andnud välja vastavate organisatsioonide keskjuhatused, on andnud eriti häid tagajärgi nii „Sõdurile“ kui „Kaitse Kodule“, luues mõlemale ajakirjale kindla vaimlise aluse arenemiseks ja kasvamiseks.

**2. Missuguseid ideelisi paremusi võiks pakkuda ühendatud ajakiri, võrreldes praeguse seisukorraga. Kuidas tuleks organiseerida tema väljaandmist, et neid paremusi saavutada.**

Minnes välja seisukohalt, et nii meie kaitseväge kui kaitseleiduga ülesanded ka tulevikus jäävad umbes sarnasteks, nagu nad seni on välja kujunenud, kaitseleiduga suhtes vast ainult tegevuse ulatuse laienemisega ja süvenemisega, tohiks küll järeldada, et ka meie riigikaitse küsimusi käsitlevate ajakirjade ideelised ülesanded oleksid peajoontes sarnased praeguste.

Seega ühelt poolt eriteaduslikud sõjaasjanduslikud küsimused elukutselistele sõjaväelastele nende eriala edendamiseks, teiselt poolt — üldiste riigikaitse küsimuste ja sõjaasjanduse propageerimine laiaemale massidele, kes on koondatud eestkätt kaitseleiduga organisatsioonidesse. Niisuguses olukorras ühendatud ajakirja ideelise paremusena võiks ehk mainida asjaolu, et ta võimaldaks võib olla saavutada veel suuremat ühtlust meie avaliku arvamise juhtimises riigikaitsele puutuvates küsimustes, kui see on olemas praegu. Selle tagajärjel oleks võimalik kaitseväge enam lähendada rahvale, tutvustades tema töö tagajärgedega ka laiemaid hulkasid. Nende eesmärkide saavutamiseks on olemas kaks moodust ühendatud ajakirja väljaandmiseks:

1. Luua täiesti uus ajakiri väljaspool kumbagi organisatsiooni, mille toimetust töötaks täiesti rippumatult nii kaitseväge kui kaitseleiduga.

2. Praegused ajakirjad ühendada ühte kausta, jättes alale endised nimetused ja ka toimetused, määrates ainult üldine iseseisev vastutav toimetaja.

Kummagil viisil on oma häid ja halbu külgi. Kui esiplaanile tõsta ühtluse ja majandusliku kokkuhoiu põhimõtteid, siis esimene moodus on vastuvõetavam ja soovitam.

Teine viis oli tarvilusel kaitseleiduga asutamise algupäev, kus „Sõdur“ ja „Kaitseliitlane“ ilmusid ühises kaustas. Kuid nimetatud moodus ei rahuldanud õieti ei kaitseväge ega kaitseleiduga tegelasi. Lühikese aja jooksul tekkis rida ideelisi ja majanduslikke vastolusid (sissetulnud artiklite jaotamine, klude ja tulude jao-

tamine jne.), mis lõpuks viisid ühe ajakirja eraldumisele teistest.

Seega kui praeguses olukorras kõnelelda „Sõduri“ ja „Kaitse Kodu“ ühendamisest, siis see on mõeldav ikkagi ainult koguni uue ajakirja asutamise näol, mis neutraalne nii kaitsevæele kui kaitseleidule.

### 3. Missuguseid ideelisi ja praktilisi raskusi tekitab ühendatud ajakirja väljaandmine ja kas need on kõrvaldatavad.

Kuid uue ajakirja väljaandmisel eeltoodud kujul tekib terve rida ideelisi ja praktilisi raskusi ja takistusi, mis temalt loodetud paremused näivad muutvat negatiivseteks.

Tähtsaim neist oleks tema neutraalsus. Sarnasel kujul ajakiri oleks küll nii ideeliselt kui majanduslikult rippumatu, kuid ta jääks ühtlasi kõrvale nii kaitsevæele kui kaitseleidule elust. See aga tähendaks kahtlemata ajakirja vaimlist surmale suikumist, sest ta ei suudaks kunagi jälgida selle elu ja töö impulssi, mis iga päevaga ja tunniga areneb mõlemis organisatsioonis. Eespool nägime, et „Sõduri“ ja „Kaitse Kodu“ senine arenemine on olnud võimalik ainult selletõttu, et need ajakirjad kõige tihedamalt olid seotud igaüks oma organisatsiooni vaimlise keskkohaga. Ei ole kahtlust, et selle side kaotamisega katkeb seega ka loomulik arenemine.

Muidugi on võimalik uue ajakirja juhtimist ideeliselt allutada ükskõik kumba organisatsiooni keskjuhatusele. Kuid see oleks siiski küsimuse üheks lahendamise, mis nagu kogemused on näitanud, sünniks just teise organisatsiooni kahjuks, kes siis oleks pandud koguni raskesse olukorda.

Riigikogu oma sooviavalduses titeleb küll, et ajakirjade ühendamisest tõuseks nende sisu vääratus. Kuigi raske on otsekohe aimata, mis Riigikogu on siin mõelnud sisu vääratuse mõiste all, siiski võib oletada, et sellega on tahetud näha paremana mõlemate ajakirjade sisulist külge — artikleid, illustatsioone jne.

Üldiselt tuleb alla kriipsutada, et kahtlemata ükski ajakiri ei suuda olla küllalt täielik ja et tema sisu seega tuleb alati täiendada, parandada ja uuendada. Kõneall olevad ajakirjad selles suhtes ei moodusta mingisugust erandit. Terve küsimus seisab selles, kuidas seda teha praegusel juhtumisel. Eelmiste kaalutluste põhjal näib olevat päris selge, et ainult ajakirjade ühendamisega soovitud eesmärki küll ei saavutata, vaid sellele võib järgneda koguni vastupidine nähtus — ühendatud ajakirja sisuline langus ja krooniline kiratsemine. Ajakirja sisuline väärtus on peaaegu alati tema kaastööliste väärtusest. On üldiselt teada, kui võrra vähe meil on inimesi nii seltskonnas kui kaitsevæes, kes suudaksid pakkuda väärtuslikku oma kirjutusega. Ja kui neid ka on, siis vähesed neist tunnevad end olevat kohustatud siduda ajakirjaga ning pealegi sellele anda oma parima. Selle olukorra parandamiseks ükski ühendamine ei aita midagi. Parandusi võib siin tuua ainult meie vaimlise elu tasapinna üldine tõus: olemasolevate tööjõudude vilunemine ja uute aktiivsete jõudude järjekindel juurevool.

### 4. Kas ei ole võimalik loodetud paremust saavutada praeguses olukorras, kus ajakirjad ilmuvad lahus, järjekindla tööga püüdes sinna poole.

Eeltoodust võib järeldada, et soovitatavad paremused, mille poole tuleb püüda, on järgmised:

a) Meie riigikaitsele puutuvate küsimuste ideeliselt täiesti ühtlane käsitlemine, mis võimaldaks meie avaliku arvamise ühtlast mõju-

tamist neil aladel ja kaitsevæele lähendamist seltskonnale.

b) Perioodilise kirjanduse võimalikult kõrge väärtus, mis neid küsimusi käsitleb, ühenduses minimaalsete majanduslikkude kuludega selleks.

Mis puutub esimesse küsimusse, siis ei ole kahtlust, et ta on juba saavutatud praegu paremini, kui seda võimaldaks ükski teine kombinatsioon või olukord. Kaitseleid on Sõjaministeeriumile alluv organisatsioon, tema keskjuhatuses töötavad ohvitserid ja meie tuntuimad seltskonnategelased, järelikult ei ole mingisugust põhjust eeldada, et siin võiksid tekkida ideelised lahkeliidud ja lahkarmised riigikaitse põhi küsimustes. Kuid sealjuures Kaitseleidule ja tema organitele peab jääma küllaldane vabadus nende meetodite ja abinõude valikus, kuidas ta riigikaitsele puutuvaid küsimusi peab käsutama. See vabadus on tingitud just kaitseleidude erilisest seisukohast, kui seltskonnaline organisatsioon, mis töötab vabatahtlikkuse alusel. „Kaitse Kodu“ kui kaitseleidude tähtsama propaganda organi vahendituna allutamine Sõjaministeeriumile oleks just selle vabaduse õigustamata piiramine. Et see võiks anda ainult negatiivseid tagajärgi, on väljaspool iga sugu kahtlust.

Seega elu tõelikuks nõuded, nagu nad on välja kujunenud seniajani kummagile ajakirjale, on seadnud üles oma eri ülesanded. Neid ülesandeid „Sõdur“ ja „Kaitse Kodu“ suudavad täita kõige paremini, kui nad ilmuvad lahus, nagu see on sündinud senini. Sarnane olukord tuleb lugeda täiesti loomulikuks, sest ka mujal nii suurriikides kui meie lähematel naaberriikidel — Poolas, Leedus, Lätis, Soomes — sõjaväes ja meie kaitseleidude taolistel organisatsioonidel on oma eri ajakirjad — mitte ainult üks, vaid mitu. Läti, näiteks, peab üleval koguni 5 mitmesugust sõjateaduslikku ja 1 kaitseleidude ajakirja. Võrreldes sellega meie kahe ajakirja redutseerimine ühe peale tundub kahtlemata vaimlise pankroti tunnuseks.

Üle minnes ajakirjade sisulise väärtuse käsitlemisele, peab alla kriipsutama, et seda kahtlemata tuleb teha — järjekindla ja püsiva tööga. Ei ole mingisugust põhjust arvata, et ühendatud ajakiri seda suudaks teha palju paremini kui „Sõdur“ ja „Kaitse Kodu“ eraldi. Majanduslikud kalkultatsioonid näitavad, et ühendatud ajakirja väljaandmine aineliselt on halvemini kindlustatud kui seda on „Sõdur“ ja „Kaitse Kodu“ iseseisvalt. Kui siia juure arvame ka veel need ideelised raskused, mis eelpool käsitatud, siis on selge, et uue ajakirja arenemisele võivad tekkida tõsised raskused, mis arenemise asemel võivad tuua kaasa tagurpidi mineku.

Teiselt poolt „Sõduri“ ja „Kaitse Kodu“ arenemiskäiku erapooletult hinnates, peab siin konstateerima järjekindlat edenemist paremusele. Ajakirjade sisu on muutunud järjekindlalt tuumakamaks ja mitmekesisemaks, kaastööliste pere laiemaks ja soliidsemaks. Kui arenemistempo ei ole olnud mitte nii kiire, kui see ehk oleks soovitatav meile kõigile, siis see on olnud tingitud asjaoludest, mida ei suuda kõrvaldada ükski ühendamine. Kuid mõlemate ajakirjade järjekindel arenemine seniajani on parimaks tõenduseks, et nad on elujõulised ja edenemisvõimelised. Sealjuures on tarvilik, et ajakirjadele ka edaspidi oleks võimaldatud saada riigitoetust.

„Sõduri“ ja „Kaitse Kodu“ toetamise tarvidus riiklike summadega on küllalt põhjendatud, kui võtta arvesse ajakirjade ülesandeid, mis on ju üldrahvusliku tähtsusega ideeline töö üleriiklises masstaabis. On arusaadav, et see töö meil veel ei ole niivõrra populaarne, et ta end omaette iseseisvalt ära tasuks, kuigi selle poole meil tuleb püüda tulevikus.

Teiselt poolt, riiklist toetust saavad ka meie teised eriajakirjad ja riigi summadede subsideeritakse kaunis ohtrasti ka meie üldisi vaimlise ja kultuuri elu avaldusi ja vastavaid tegelasi. Sellepärast on täiesti

loomulik, et see vaimline töö, mis tehakse otsekohe riigikaitse huvides, vähemalt osaliselt oleks toetatud riiklistest summadest. Intensiivne vaimline töö riigikaitse alal on tarvilik ja laieneb tulevikus veelgi. On tarvilik edendada sõjaasjandust, samuti on vajalik vastavas suunas kasvatada ja arendada neid kihte, kes on valinud riigikaitse teostamise omale elukutseks, või kes riigikaitsest on huvitatud vabatahtlikult. Kõik see vastavale perioodilisele kirjandusele seab üles vastutavaid ülesandeid. „Sõdur“ ja „Kaitse Kodu“ on teadlikud neist ülesannetest. Ja nende minevik ning omandatud kogemused lubavad küll eksimatult ennustada, et nad ka tulevi-

kus, iseseisvalt töötades, suudavad lahendada kõiki neid ülesandeid, mis neile esitab meie rahva ja kaitseväge üldine arenemine riigikaitse alal. Vähemalt ei ole mingisugust põhjust oletada, et nad seda teeksid halvemini kui ükskõik missugune ühendatud ajakiri.

**A. Traksmann.**

Kolonel-leitnant,

„Sõduri“ vastutav toimetaja.

**V. Neggo.**

„Kaitse Kodu“ vastutav toimetaja.

## Hiina kodusõda.

A. Koern.

(Järg.)

Enne kui edasi minna kodusõja lahingute kirjeldamise juure, vaatleme lühidalt, mida kujutavad enesest Hiina sõjaväed. Kõigepealt nende arv, võrreldes rahva üldarvuga, neljasaja miljoniga, on väga väike. Keskmiselt on nad umbes 50.000-mehelised, sageli väiksemad, harvem suuremad — 75.000 ümber, üksikutel juhtudel suuremate koonduste puhul üle 150.000.

Need sõjaväed komplekteeritakse vabatahtlikkudest, suuremalt osalt kõige madalamatest kihtidest, kellel enam muud midagi üle ei ole jäänud, mustatöolistest kuldidest, bandiitidest, kes leivatüki eest ja saagi lootuses valmis on sõdima ükskõik kelle poolt või vastu. Viimase 15 aasta jooksul, mil Hiinas kestsid alalised kodusõjad, on välja kujunenud terve klass, kes sõdimisest on teinud omale elukutse. Sarnased isikud lähevad kergesti ühest sõjaväest teise üle või, kui muud üle ei järe, astuvad bandiitide salkakadesse. Kogu Hiinas arvatakse sarnaste isikute hulka umbes 12 miljoni peale. Üksikutel juhtudel, kui on tarvis ruttu koguda suurt sõjaväge, tarvitatakse ka sunduslikku komplekteerimist. Kuid niiviisi kogutud sõjavägedes on väejooks äärmiselt suur. Ohvitseride koosseis komplekteeritakse välja-paistvamatest sõduritest ja isikutest, kes lõpetanud sõjakoolid, mis on olemas igas Hiina sõjaväes ja sageli töötavad väljamaalaste instruktorite abil. Osa juhtivast koosseisust on saanud ettevalmistuse väljamaal, peaaesjalikult Jaapanis.

Nendest komplekteerimise iseäraldustest olenevad sõjaväe omadused. Juhid, kellel käsutada suuremad summad raha, võivad kiiresti koguda omale sõjaväed, sest vabade, sõjaga harjunud meeste tagavarad on suured. Loomulik, et sarnastes sõjavägedes iga ebaedu puhul võib distsipliin täielikult langeda, nad kalduvad kergesti röövimisele ja lagunevad kiiresti. Kuid teisest küljest jälle võib iga juht, kellele jäänud truuks osagi juhtivast koosseisust, kiiresti jalule seada oma sõjaväelise võime. Sellest olenevad ka taktika iseäraldused. Näiteks U-Pei-Fu sõjaväe eeskirjades leidub jalaväe luure kohta, et luuresalgad vaenlase lähenemisel ei tohi milgil kombel end avaldada ja

peavad kohe tagasi tõmbuma (kuigi nende vastas oleks palju nõrgem vaenlane). Seda määrust võib arvatavasti seletada asjaoluga, et sõdurite massi ei usaldata ja kardetakse, et kui nad omapead olles vaenlasega kokku puuduvad, siis nad kergesti üle võivad minna, sest vaenlase pool saavad nad sama palju, võib olla ka rohkem palka, ja ületuleku puhul tasu püssi eest.

Nende eitavaate omaduste kõrval on Hiina sõjavägedel ka palju väärtuslikke sõjalisi ja lahingulisi omadusi. Nad on väga vastupidavad, kannatlikud, vähenõudlikud ja vastavas olukorras väga vahvad.

Sõjaväe organisatsioonis võib tähele panna kaht tüüpi. Esimene nendest põhjeneb Hiina organisatsioonile, mille tõi oma reformide ajal Juan-Shi-Kai (1904 a.). Selle aluseks oli Jaapani sõjaväe organisatsioon. Strateegiliseks jaotuseks on siin diviis, mis koosneb harilikult kahest kahertügemendilisest jalaväe brigadist, ühest rügemendist kahurväest ja tehnilistest osadest. Mõnikord esinevad ka kolmebrigadilised diviisid. Peale diviiside on olemas segabrigaadid, mis koosnevad kahest jalaväe rügemendist, kahurväe divisjonist (grupist) ja tehnilistest osadest. Viimane koondus on iseäranis populaarne, sest ta omab head manöövreerimise võimed. Esimene tüüp valitseb Põhja vägedes.

Teine tüüp on omane Lõuna vägedele. Siin on kõrgemaks koonduseks korpus, mis koosneb kolmest kolmerügemendilise diviisist, ühest kahurväe rügemendist või divisjonist (grupist) ja tehnilistest osadest. Ratsavägi on olemas ainult Fõni sõjaväes ja on koondatud üksikutesse ratsaväe diviisidesse.

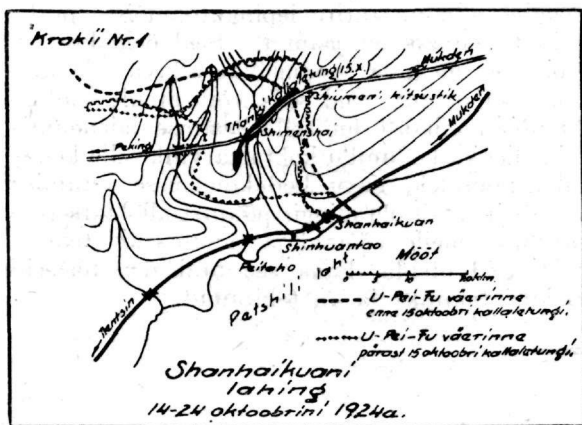
Voorid koosnevad mitte üksi vankritest, vaid ka kuldidest-kandjatest. Sõjaväe side organisatsiooni ja seljatagust teenistust meie mõistete kohaselt ei ole olemas.

Sõjaväe relvastus on väga mitmesugune. Juhid muretsevad seda kõige mitmesugusemate abinõudega ja kõige mitmesugusemate allikatest. Suuremalt osalt on relvastus pärit võõrastest riikidest, ainult väike osa on valmistatud Hiina arsenalides, millest tähtsamad asuvad Hanjanis, Kantonis, Shanhai ja

Mukdenis. See raskendab väga laskemoonaga varustamist lahingus. Relvastuse ja varustuse poolest on kõige paremas seisukorras Tshang-Tso-Lini sõjavägi, kes üle 15 aasta Mandshuuria üle valitsedes löi Jaapani abiga omale sinna kindla baasi oma võimule ja sõjaväele. Ka Kantoni sõjaväes näib asi sellel alal paranevat. Huvitav on ära märkida, et Nõukogude Vene ametliku iseloomuga sõjaajakirjandus väga sümpatiseerides kõneleb Kantoni sõjaväest, nimetades teda rahvuslikeks-revolutsiooniliseks sõjaväeks.

Taktikalise ettevalmistuse poolest on Hiina sõjaväed madalal järjel. Suuremas osas Hiina sõjavägedest on väga kõrgel astmel rividrill ja võimlemine, mis mõnikord lähevad virtuositeedini. Kuid lahinguline ettevalmistus, maastikule kohanemise, manövreerimise oskuse jne. mõttes on väga nõrk, kuigi üksikud sõdurid sageli osutavad suurt leidlikkust. Viga peitub sõjaliste teadmiste puudulikkuses juhtival koosseisul. Kahurvägi suuremalt osalt tarvitab laskmist ainult otsekohese sihtimisega. Ka sellel alal loeb Nõukogude Vene sõjaajakirjandus Kantoni väed kõige enam edasijõudnuks. Tuleb arvesse võtta, et praegusaja regulaarväele vastaval kujul on Hiinas sõjaväed olemas alles vähe üle 20 aasta (1904 a. reform).

Nüüd pöörame tagasi Hiina kodusõja lahingute juure. Tshekiangi ja Kiangsou kuberneride vahel tekkinud tüli annab ettekäände U-Pei-Fule ja Tshang-Tso-Linile sõja alustamiseks. 2. septembril 1924 puhkeb lahti sõda eelpool nimetatud kahe kubeneri vahel. Tsheli partei U-Pei-Fuga (Peking) asub Kiangsou poole. Sellest on küllalt, et Tshang-Tso-Lin toetaks Tshekiangi. Tsao-Kuni valitsus kuulutab sõja Tshang-Tso-Linile 17. septembril. Valitsuse vägede juhiks on U-Pei-Fu, kes lööb põgenema Tshang-Tso-Lini kaitsealuse Shanghai poole ja siis ruttab Tshang-Tso-Lini vastu. Kokkupõrge sünnib Mandshuuria piiril Shanhaikuani joonel (krokii nr. 1).



14. oktoobril U-Pei-Fu sõjavägi kolmes grupis on hargnenud 200 km pikkusele rindele piki Suurt Hiina müüri, toetudes parema tiivaga merele Shanhaikuani juures. Õieti küll U-Pei-Fu võttis oma kolme grupiga oma alla ainult kolm teed, mis viivad Mandshuuria Pekingi poole, kuna vahepealsed mäed on täiesti läbipääsmatud.

Läänepoolsel tiival Fong-Ju-Siang 40.000 mehega sulub tee Pekingist Jeholi ja peab liikuma viimase peale. Keskkohas 30.000 meest Vang-Hoei-Tshingi endise Pekingi kubeneri juhatusel kaitsevad Luan-Ha orgu. Paremalt tiival 60.000 meest U-Pei-Fu enese juhatusel on koondatud Shinhuantao-Shanhaikuani rajooni.

Tshang-Tso-Linil on U-Pei-Fu vastu Shanhaikuani kohal tema kõige paremad väed 70.000 meest tema poja juhatusel. Paremalt pool peab 40.000-meeline grupp jõudma Luan-Ho jõeni. Äärmisel paremal tiival tegutseb üks ratsaväe korpus üldsuunaga Kalgani peale.

Mõlemale poolele on väga suure tähtsusega Tientsin-Mukdeni raudtee, mis kohati kahe paari roobastega. Samuti meri mängib tähtsat osa, vähemalt U-Pei-Fule, kellel on käsutada kaks ristlejat ja üks kahurpaat, kuna Tshang-Tso-Linil ei ole ühtki sõjalaeva.

U-Pei-Fu lahinguidee on kinni pidada vastast oma parempoolse grupi ähvardusega, mis jääb suure müüri juure, ja keskmise ning vasaku grupi edasilükumise järel Jeholi poole. Peale selle katseb ta Takous paigutada rekvireeritud laevadele 30.000 meest, et need maale saata Hulutaos, 150 km Shanhaikuani, lõigates nii Tshang-Tso-Lini tema baasist, Mukdenist. 15. oktoobril U-Pei-Fu asub oma ristlejale, et minna toimetama valitud maandumispunkti luuret. Sellel ajal teeb Tshang-Tso-Lini sõjavägi demonstratsiooni Shanhaikuani poole ja siis 30 km põhjapool tungib Tshiumeni kitsustiku peale, mille 26. diviis maha jätab. Tshang-Tso-Lini sõjavägi tungib edasi vaenlase vasaku tiiva peale ja vallutab Shimenshai. Kui Tshang-Tso-Lin oleks edasitungimist energiliselt jatkanud, siis oleks U-Pei-Fu löödud olnud. Kuid ta kahtleb, jääb peatuma, asub ooteseisukorda. U-Pei-Fu saab sellest seisukorrast teada raadio teel, pöörab kiiresti tagasi ja annab Takous koondatud laevadele käsu sõjaväed maale saata Shinhuantao.

See käsk täidetakse korralikult. Samuti töötab täie jõuga Tientsini raudtee. 20. oktoobriks jõub raudtee ja merd mõnda kohale 40.000 meest. Shinhuantao jaama koondub üle 2000 vaguni ja 100 veduri. Ruttu ehitatakse raudteele haruroopaid, kuid ronge tuleb liig kiiresti ja raudtee liinile kogub 25 km pikkune rongide saba. Siin asub ka U-Pei-Fu staabi rong: 60 vagunit, mille ees kolm vedurit. Ja imelik asi: kuigi see määratu koondus on vastase kahurite ulatuses, jäävad viimased vaikima. Tshang-Tso-Lin tahab seda kõike vist tervelt ja vigastamata kätte saada.

18. oktoobril U-Pei-Fu tungib 30 km pikkusel peale Shimenshai ees hargnenud vaenlasele, et Tshiumeni tagasi võtta. Kallaletungi tingimused on rasked: vaenlase käes on kõik valitsevad kõrgustikud, manövreerimine on võimata. Kallaletung tuleb teostada otse rindelt. Kõik U-Pei-Fu pingutused jäävad tagajärjeta.

Lahingutegevus venib pikale, kuni 23. oktoobril jõuab U-Pei-Fu staabi üllatav uudis: vasaku tiiva

juht Feng-Ju-Siang, kes pidi liikuma Jeholi peale, on selle asemel oma 40.000. mehega Pekingi tagasi pööranud, presidendi sundinud U-Pei-Fu tagandama ja lasknud viimase trööstiks määrata „koloniseerimise ülemaks“ Kukunori (Hiina Turkestani). 26. oktoobril U-Pei-Fu pöörab tagasi Tientsini ja loodab siin koguda sõjaväge, et tungida Pekingi peale (s. o. oma valitsuse vastu). Kuid selle teostamine on võimatu. Ta asub 2. novembril mõne ustava kaastöölisega Takous laevale ja põgeneb Hankeusse.

Novembri esimestel päevadel Tshang-Tso-Lin ühineb Feng-Ju-Siangiga Tientsinis.

Tsheli partei kaotab võimu Pekingis. Tshang-Tso-Lin ja Feng-Ju-Siang ühelnõul vangistavad Hiina presidendi Tsao-Kuni ja lasevad tema asemele määrata endise Anfu partei juhi Tuan-Shi-Jui. Välisriigid ei tee uue presidendi tunnustamisel mingisuguseid takistusi.

(Järgneb.)

## Juriidilised näpunäited.

K. Selter.

### Nr. 24. Missugune tähtsus on üleajateenijate sõduritega sõlmitud teenistuslepingutel?

Vastuseks ltn. E. A-le.

Paljud väeosad on sõlminud üleajateenijate sõduritega teenistuslepingud, kus üksikasjaliselt üles loetud teenistuse tingimused jne. Nende lepingute sõlmimiseks olevat antud isegi juhtnõore ja vorme. Peab aga otsekohe ütleva, et neil sõlmitud lepingutel mingit tähtsust ei ole. Väeosa ei ole õigustatud sarnaseid lepinguid sõlmima. Üleajateenijad võetakse teenistusse palvekirjade põhjal. Vastuvõtmise otsustab väeosajärgem ainuüksi, aga mitte kokkuleppel sõduriga (sead. nr. 170 — 1920 a. §§ 3 ja 2). Üleajateenija käib kõigi sõjaväe seaduste alla samadel alustel nagu ajateenijad sõdurid; järelikult ei või nad oma vahekordi väeosaga lepinguga normeerida ega lepinguga ära muuta nende kohta maksvaid sõjaväe seaduste norme (§ 6). Kui sõjaväe seadused teenistuse aja jooksul muudetakse, siis painutavad üleajateenijad end uute määruste alla kuni teenistusaja lõpuni (§ 14). Kõigest sellest paistab, et üleajateenistuse juures juttu ei või olla lepingust ega lepinguvahekorra. Seal maksab nagu ajateenistuse juures mitte kokkulepe, vaid alluvuse vahekord. Ainult selle alluvuse vahekorra maksmapanekuks on tarvis üleajateenija enda sooviavaldus, mille poolset vabatahtlik teenistus erineb sundlikust, kus sarnast sooviavaldust ei nõuta.

Seni on üleajateenijate teenistuslepingute alal korduvalt arusaamatusi ette tulnud, mispärast neist tuleb kiirelt loobuda.

Ka uues allohvitseride teenistuse käigu seadluse kavas olevat Prantsuse sõjaväe esikujul ette nähtud mingisugused teenistuslepingud üleajateenijatega. Tuleb aga hoiduda kriitikata teistele riikidele järeleaimamise eest. Prantsuse õigusteadus läheb meie omast just seepoolt tunduvalt lahku, et temas suurelt on arenenud eriline avalikkude ehk n. n. administratiiv lepingute mõiste, mis loovad alistuvuse ja ülemuse vahekordi. See mõiste on pärit kuulsate prantsuse juristide Montesquieu j. t. õpetustest, kes esimestena löid n. n. sotsiaalsete lepingute kategooria, mis kõikides revolutsioonides suurt osa on etendanud. Teiste maade, eriti aga Saksa ja Vene õigusteadus ei ole prantslaste õpetuste järgi mitte käinud, välja arvatud puhtrevolutsioonilised poolõigusteadlised tööd, mispärast neis maades administratiiv lepingute mõiste praktiliselt võõraks on jäänud. Seal öeldakse, et leping ei või luua sunduslikke alluvuse ja ülemuse vahekordi, vaid seda võib ainult seadus. Ainult mõnikord on selle seaduse laiendamiseks üksiku kodaniku kohta tarvilik selle kodaniku nõusolek, nagu kodakondsusse astumise juures jne. Ei ole mingit põhjust allohvitseride seadluses meile võõraid ja tundmatuid teoreetilisi teid otsida, kuna see praktikas tõsiseid raskusi tekitab ja on tekitanud.

## Sõjakirjandust.

Война и Революция („Sõda ja revolutsioon“).

Nr. 11 (november) 1926.

Esiartikliks on A. Nikonovi „Kantoni võidust“. Artikkel on septembri ja oktoobri 1926. a. Hiina sündmuste kokkuvõte, selgitatud skeemide ja tabelitega. Peatähelepanu on pöördud punasele Kantonile,

sest selle võidus nähakse N.-Vene võitu. Oktoobri lõpuks olevat olnud Kantoni võim 1.800.000 ruut klm. Hiina territooriumi 200 miljoni elanikuga (s. o. 45% territooriumist ja 47% elanikest). Kantoni valitsus,

toetudes N.-Venele, tahab olla rahvuslik-revolutsiooni-line. Ta sõjavägi oli 1926. a. keskpaiku 60.000 meest, kuid liikudes julgelt põhjapoole, see sõjavägi olevat kasvanud oktoobri lõpuks 250.000 meheni.

Kantoni edu põhjusi leiab artikli autor järgmistest faktorites: 1) õigete ja kõikidele rahvakihtidele vastuvõetavate loosungite ülesseadmises, 2) Kesk- ja Põhja-Hiina juhtide julguse vastaste suhtes, mis suurendas kantonlaste poole ülejooksikute arvu, 3) üksmeele puudus Kantoni hiinlastest vastaste juures, 4) talupoegade „ärkamine“ ja ühinemine kantonlastega, 5) Inglismaa ja Jaapani kui Põhja- ja Kesk-Hiina toetajate omavahelised hõõrumised. Kuues faktor on enesest mõistetav see, et Kantoni „organiseerisid“ revolutsiooni suurmeistrid N.-Venest.

Autor usub Kantoni võiduse ja näeb Hiinas N.-Vene suurt liitlast pealtingu jätkamiseks teistele rahvastele (N.-Vene keeli: „v borbe s mirovõm imperialismom“ N.)

Artikkel „Katkeid sõjast“ on järg Nr. 10-st; tõlge prantsuse keelest; „paljastab“ valet, mis peitub sõja suurte ja ilusate loosungite taga; huvitavaid ajaloolisi näiteid sõjavastase meeolelu loomiseks.

M. Permski: „Politiiline ettevalmistus ja moraalne mõjutus lahingus“ on märkeid samal teemil ennem ilmunud artikli puhul, milles tõendati, et lahingus olevat kihutustööd vähe edu. M. Permski arvates võivad täisusklik kommunist ka lahingus oma vahvuse eeskujuga kihutustööd jätkata.... (Vaevalt leidub sarnaseid, sest sõnu teha seljataguses on vähem hädaohtlik. N.)

N. Krasilnikov: „Algküsümisi võitleja ettevalmistuses“. Autor tõendab, et Vene noor ilmub kasarmusse jõetu kehaliselt ja tume vaimliselt. Tulevat kõvendada ta keha ja vaimu, läbi viies seda kindla süsteemi järele, hoidudes ühtlasi liialdustest ühes või teises suunas.

A. Halenko: „Venemaa rahaline seisukord Ilmasõjas“ toob huvitavaid statistilisi andmeid sellel alal. Autor leiab, et endine rahanduse organisatsioon ei olnud paindub, puudusid hästi ette valmistatud töäjõud rahanduse alal. Soovitab N. Venel tulevikus endiseid vigu mitte korrata.

K. Skerski: „Venemaa sõja-ökonoomiline kurnamine liitlastelt Ilmasõjas“. Artikkel on

sihitud peamiselt Inglismaa vastu. Toodud andmed ei tõesta kurnamist, vaid näitavad küll, et inglased on palju vaeva näinud, et vähegi organiseerida Vene sõjatööstust ja aidata Vene sõjaväe massisid relvastada.

Artikkel „Psühhotehnika võitluses ole-mise eest“ on huvitav kokkuvõte kui viimasel ajal psühhotehnika kohta avaldatud mõtetest. Seda ameeriklaste leidust võeti ka Venes vastu suure usaldusega. Loodeti temalt abi punaväe komplekteerimisel. Nüüd leidub terves ilmas teadusemehi, kes tõendavad, et psühhotehnika abil ei saa täielist ettekujutust inimese võimetest teatud professionis (ennem arvati, et saab. N.), võivat koguni väga eksida, sest inimene on liig keeruline aparaat, et teda mõista ameeriklastelt tarvitusele võetud „testide“ (lihtsad ülesanded) abil. Loodetakse siiski, et tulevikus psühhotehnikat täiendades võib mehaaniliselt inimese kõlblikkust kindlaks teha teatud professioniks. („Sõdur“ 1925. ilmus psühhotehnikast pikem kirjeldus Tartu ülikooli professor Ramullilt. N.)

J. Brill: „16. Armee 1920 suvise operatsiooni poliitiline ettevalmistus“. Artiklist leiame andmeid, kuid 1920. a. poliitiliselt ette valmistati sõjaväge ja rahvast punaste juures ja Poolas. Autori arvates oli punaste poliitiline ettevalmistus eeskujulik, mille tagajärjel olevat punastel olnud algul suur edu.

Tau: „Liitlaste interventsioon Põhja-Venemaal 1918/1919. a.“ on kokkuvõte Ameerika ajakirjast „Infantry Journal“ juuli 1926. a.

B. Dolino-Dobrovolski: „Välisriikide sõjanduse ülevaade“. Autor algab oma ülevaate tsitaadiga: „Võib petta üksikuid kõik aeg, võib petta kõiki vähe aega, kuid ei saa petta kõiki kõik aeg“. Tema arvates maksvat see vana poliitiline printsip kõikide Lääne riikide kohta nende rahuarmastuse avaldustes, sest rahu ei tahetavat, vaid sõda. Tuuakse andmeid tehnika edust. Pikemalt peatub autor inglase N. M. Gudmani artiklil „Haigused kui relvad“, püüdes näidata, et haigustele ei saa rajada tulevase sõja strateegiat.

„Kriitika ja bibliograafia“ osas on rikkalikult artikleid ja märkeid oma ja välismaade sõjakirjandusest.

N.

## Uusi raamatuid Kindralstaabi raamatukogus.

Vorschrift für den Schriftverkehr im Reichsheer. (H. S. V.). Uus ümbertõetatud trükk.

Berlin, Verl. Mittler u. S. 1926. — 61 lhk. + 6 tab.

Schraudenbach, L. Oberst a. D.

Psyche und Organisation des „Volkskrieges“ untersucht am Spanischen Freiheitskampf gegen Napoleon und anderen neuzeitlichen Volkserhebungen. Berlin, Verl. Mittler u. S. 1926. — 74 lhk.

Disziplinarstrafordnung für das Reichsheer. (H. D. ST. O.). Vom 18. Mai 1926.

Berlin, Verl. Bernard u. Graefe. 50 lhk.

Hierl, C. Oberst a. D.

Studien über die Führung der deutschen 3. Armee in den Tagen vom 27.—29. August 1914. Berlin, Verl. Mittler u. S. 1927. — 32 lhk.

H. Dv. 240.

Schiessvorschrift für Gewehr, Karabiner, leichtes Maschinengewehr, Pistole und Vorschrift für den Gebrauch der Handgranaten. (Schv. f. Gew.). Berlin, Verl. Mittler u. S. 1926. — 258 lhk. + 5 tab.

Ausbildungsvorschrift für die Artillerie. (A. V. A.) Heft 10.

Die bespannte 8 cm. M. 18 Feldkanonen und 10 cm M. 14 Feldhaubitzbatterie. Wien, Österreich. Staatsdruck. 1926. 104 lhk. joonest.

II. Dv. 462.

Anleitung zum Gebrauch der Fliegervisierichtung für M. G. Vom Dezember 1925. Berlin, Verl. Mittler u. S. 1926. 47 lhk. joonist. + 1 tabel + Merkblatt für Flugzeugbeschuss mit s. und l. M. G. Berlin 1927. 10 lhk. + 1 tab.

## Kaitseväe elu.

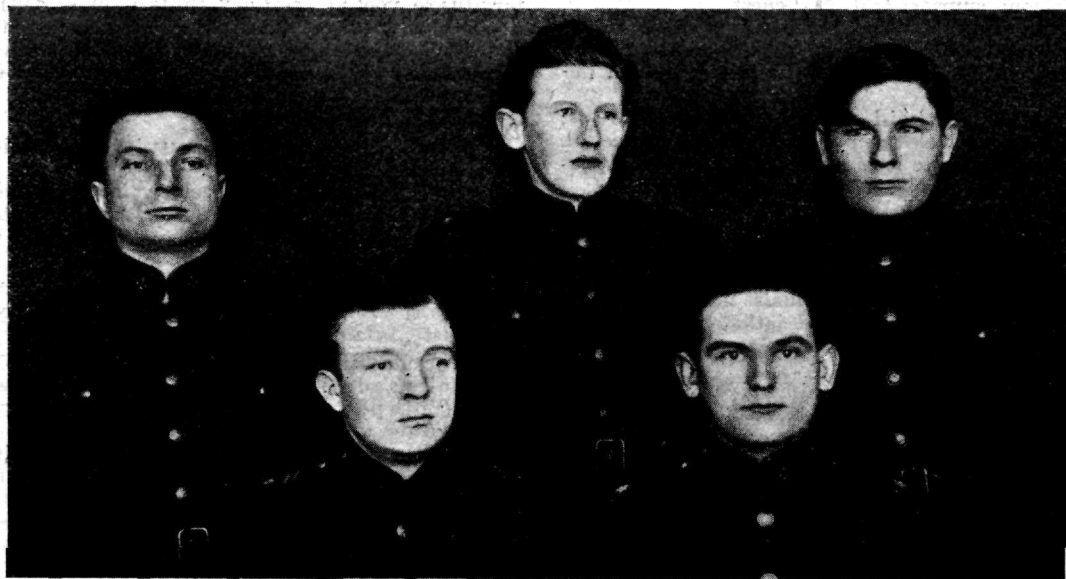
**Aegnasaare merekindluse üleajateenijate allohvitseride kogu 1-ne aastapäev**  
(25. II. 26. — 25. II. 27).

25. veebr. Aegnasaare Merekindluse allohvitseride kogu pühitses oma 1. aastapäeva. Koosviibimisest võttis osa 50 inimest, nende hulgas saare komandant major Taadler, kogu nõuandja ohvitser kapten Urm, ohvitseride kogu esitaja leitn. Võsu, Naissaare üleajat, allohvitseride kogu esitaja ja rannapatarei nr. 6 allohvitseride esitaja.

korraldas juhatus inglise keele ja matemaatika kursused, milledest osavõtt õige elav.

Loenguid peetakse vähemalt 2 korda kuus mitmesuguste teemide üle.

Nii mitmete lõbustuste ja meelelahutuste korraldamisel on juhatusel takistuseks olnud rahaline küsimus, milles aga väga vastutulelikult kaasa on aidanud



*Aegnasaare merekindluse üleajateenijate-allohvitseride kogu juhatus: istuvad paremalt vasakule — esimees veltveebel Tischler, abiesimees n.-allohv Kukk; seisavad paremalt vasakule — laekahoidja veltveebel Kõrge, sekretär van.-allohv. Rosenthal ja varanduse valitseja v.-allohv. Jürgens.*

Koosviibimine möödus väga meeleolurikalt ja jättis kõikidele hää mälestuse.

Kogu algas oma tegevust 25. veebr. 1926 a.

Põhikirja kokkuseadmisel võeti aluseks 2-se jalaväe rügemendi üleajat, allohv. kogu ja ohvitseride kogu põhikirjad. — Üheks esimeseks ülesandeks oli kogul kasiino organiseerimine.

Siis töötati välja laenukassa põhikiri, et võimaldada kogu liikmetele laenusamist kergendatud tingimustel. Laenukassa algas oma tegevust juulikuul 1. a.

Möödunud aasta sügisel sai Kogu omale uued, väcosa poolt remonteeritud ruumid

Kogu ruumi seati k. a. üles 2 l. raadio-aparaat, mis võimaldab vabal ajal meelelahutust. Samuti

saare komandant kapten Taadler, kes annetas selleks otstarbeks kogule 10.000 marka.

Ka kõrgem ülemus on kogu majanduslist seisukorda silmas pidanud; nii määras Merejõudude juhataja merev.-kapt. Salza jaanuarikuul k. a. Kindralstaabi poolt tema käsutusse antud summadest Aegnasaare üleajat, allohv. kogule 12.000 marka.

Tuleval suvel on Kogu juhatusel kavatsusel väljasõidud ja pidude korraldamine väljaspool saare piirkonda.

Tagasi vaadates Kogu asutamise ja esimese aasta tegevuse peale ei saa siinkohal mainimata jätta seda tänuväärt abi ja vastutulelikkust, mida kogule on andnud saare komandant major Taadler ja kogu nõuandja ohvitser kapt. Urm. E. T.

\*

### Suusatamise kursused.

Eesti spordi keskliidu energilisel algatusel peeti suusatamise instruktoritele ühenädaline täienduskursus. Kuna suusasport Soomes hästi välja on arenenud, siis otsustati kutsuda õppejõuks sealne parim suusatamiseala tundja ja õpetaja hra Palmros. Instruktori väljakutumise ja ülevalpidamise kulud kandsid spordi keskliit, kaitsevägi ja kaitseliit ühiselt.

Kursused kestsid 25. veebr. — 2. märtsini. Kursustel oli kaitsevaelasi üle 60, nendest 20 väeosadest

komandeeritud instruktor-ohvitseri ja teised keh. kasv. kursuse õpilased — üleajateenijad allohvitserid. Kursused olid teoreetilised ja praktilised.

Hra Palmros demonstreeris kõiki stiile väga piltlikult ning andis lahkesti igasugu seletusi ja näpunäiteid. Erilist huvi pakkus mäeltlaskumine. Teoreetiliselt võeti läbi suuskade ajalugu, eriti põhjamaa rahvaste juures. Tutvuneti ka Soome k/v. tarvitusel olevate suusatiipidega. J. I.





Aegnasaare merekindluse üleajateenijate-allohvitsereide kogu 1926/1927 a.

## Sport kaitseväes.

### Esimesed üleriiklised kaitseväe suusavõistlused.

Kuigi tänavune lumevaene tali ei võimaldanud suusaspordlastele eeltreeningut, jatkus kaitseväe kehalist kasvatust juhtivatel jõududel eesotsas k/v. keh. kasv. juhataja kol.-ltn. Maseriga julgust ja energiat korraldada esimesed üleriiklised k/v. suusavõistlused. Võistlused korraldati 28. veebr. — 3. märtsini Tapal, kui kõige lumerikkamas ja suusasõiduks soodsamas maakohas. Võistlustele oli ilmunud õige rohke arvuline kogu suusaportlasi — üldse 112 k/v.

#### Esimene päev.

Algas kell 9 hom. 5×3 km lendposti suusatamisega lahingurakmeis murdmaastikul. Osa võttis 7 meeskonda. Ilm oli ebasoodus — 1° sooja ja lumepind vesine.

Kaks esimest ringi püsis 1. s.-rongi meeskond 200 mtr teistest ees, siis asus aga juhtimisele 1. jalav. rügem. meeskond, teisena liikus 200—300 mtr järel Sõjakool. Viimane vahetus toob üllatuse: Sõjakooli meesk. port. veltveebel Veborn pressib 1. jalav. rügem. veltv. Eiberile 200 mtr järele ja veel teine niipalju ette, ning meeskond tuleb seega võitjaks.

Tagajärjed: 1) Sõjakooli meeskond — aeg 1,33:19 s.; 2) 1. j. rüg. m. — 1,35:25 s.; 3) 7. j. rüg. m. — 1,40:28 s.; 4) 1. soomusrongi rüg. m. — 1,43:37 s. Samal päeval kell 3 p. l. algas 10-km suusatamine A ja B klassile. Ilm oli veelgi muutunud sulamaks. A-kl. oli konkurents õige tugev.

Tagajärjed: 1) n.-ltn. Lest — sidepat. — aeg 56:23,5 s.; 2) port. veltv. Veborn — Sõjak. — 57:12 s.; 3) kpr. Older — 1. div. kahurvägi — 57:29 s.; 4) major Jögi — Kindralstaap — 58:50 s.; 5) n. a. o. Rehema — 1. jalav. rüg. — 58:53 s.; 6) n.-ltn. Mats — pioneerpat. — 59:15 s.

B-klassis osavõtjad olid kõik noored, kuid siiski vastupidavad ja sitked suusatajad.

Tagajärjed: 1) n. a. o. Kingsepp — 1. j. rüg. — aeg 1,06:11 s.; 2) kdt Kiljak — Sõjak. — 1,06:31 s.; 3) noor Roots — 1. j. rüg. — 1,06:32 s.; 4) kpr. Kihlevelt — 1. soom.-rong. rüg. — 1,07:06 s.; 5) rms Praks — 1. div. õppekompanii — 1,07:23 s.; 6) n. a. o. Kraas — allohv. kool — 1,07:30 s.

#### Teine päev.

Algas samuti kell 9 hom. 8-km jooks murdmaastikul rakmetes ühes klassis 42 osavõtjaga. Ilm oli märksa parem eelmisest päevast. Temperatuur 0°. Jooksumaaks oli valitud Tapa ja Räsna mõisade vahe, mis moodustab enesest väga hea murdmaastiku igasugu ebatasasustega. Võistlejad viidi 1. soomusrongide rügem. ülema lahkel vastutulekul hobustega Räsna mõisa. Et võistlusteel vahepostid puudusid, siis oli huvitav jälgida iga osavõtja orienteerumise oskust.

Tagajärjed: 1) veltv. kdt Veborn — 37:20 s.; 2) asp. v. a. o. Teksal — 1. j. rüg. — 40:41,2 s.; 3) kpr. Kihlevelt — 40:50 s.; 4) n. a. o. Kingsepp — 40:58 s.; 5) n. a. o. Kraas — 41:07 s.; 6) v. a. o. Kriinal — 1. j. rüg. — 41:23 s.

### Kolmas päev.

Ilm esimesest päevast halvem — ligi 3° sooja, kohati küinkad väljas ja veeloigud ees. Võistlused peeti siiski üliheade tagajärgedega suure võistlustahe juures. Võistlus oli üks huvitavamaid — 10-km kerge-kuulipildujate jagude vaheline murdmaa-suusatamine rakmetes ühes märkilaskmisega. Osa võitis

malus kuulata rügemendi orkestri lõbusaid helisid või jälle rügemendi lugemistoas ajakirju ja ajalehti lehitseda. Ei puudunud muidugi ka raadio. Peale selle oli igal õhtul võimaldatud veel kino uue lõbusa eeskavaga 10-margalise tasu eest.

2. III. pidas kol.-lt. Maser loengu võistlejatele: „Millega õigusatud keheline kasvatus“. J. L.



Üleriiklised väeosadevahelised suusavõistlused Tapal 28. II. 27.  
Lendpostijooks rakmetes 5×3 klm.

7 meeskonda. Võistlejad meeskonnad lasti välja 10-min. vaheaegade järele. Kõigepealt tuli matkata 10 klm; siis, kui jagu viimse meheni oli tulejooonele jõudnud, võis alata laskmist.

Tagajärjed: 1) Sõjakooli meesk. — 36 pk.; 2) 1. div. õppekompanii meesk. — 31 pk.; 3) 1. j. rüg. meesk. — 21 pk.; 4) 5. j. rüg. meesk. — 10 pk.; 5) 1. soomusrong. rüg. meesk. — 9 pk.

Kõigeparema aja suusatamises näitas Sõjakooli meesk. — 1 t. 4 m. 10 s., laskmises aga 1. div. õppekompanii.

### Neljäs päev.

Et ilm äärmiselt sula ja lumi kohati täiesti ära oli sulanud, tuli võistluse pidamisest loobuda, olgugi et paljud võistlejad soovi avaldasid siiski 25 klm ära proovida.

Võitjatele jagas k/v. keh. kasv. juhataja kol.-lt. Maser hinnalisi auhindu, omas kõnes tänades võistlejaid ja soovides neile tulevikus jõudu ja edu.

Võistluste heaks kordaminekuks aitas palju kaasa lahke vastuvõtt 1. soomusrongide rügemendi poolt. Lahke „pererahvas“ eesotsas rügemendi ülema hra kol. Talloga tuli sportlastele kõigiti vastu. Võistlejatele oli korraldatud mugavad soojad ruumid ühes maitseva söögiga. Ka vaba aja möödasaatmise eest oli hästi hoolitsetud. Igal õhtul oli sportlastel või-

### 1. Soomusrongide rügemendi poksivõistlused.

20. ja 21. veebruaril k. a. peeti rügemendis esimesi poksivõistlusi. Tahtmist, võistlusinnu oli esinejatel küllaldaselt, puudus vaid tehniline vilumus: löökide andmisel tarvitati kogu jõudu löögiks, kuna ei osatud anda löögile otstarbekohasust ja tähtsust. Üldiselt võib saavutustega olla rahul, ja kui sarnase püsivusega edasi töötatakse, siis võib neist algajatest loota poksijaid. Eriti silma paistsid v. a. o. Petrov, n. a. o. Roos, n. a. o. Veldermann ja rms Vunder.

#### Kohtadele tulid:

Sulgkaalus: 1) noor Kroll, Johannes — soomusrong nr. 3; 2) n. a. o. Šerbakov, Konstantin — soomusrong nr. 3.

Kergeskaalus: 1) v. a. o. Petrov, Feodor — soomusrong nr. 3; 2) n. a. o. Roos, Kristjan — soomusrong nr. 3; 3) veltv. Šengbuš, Johannes — soomusrong nr. 3.

Keskkaalus: 1) reamees Vunder, Voldemar — soomusrong nr. 3; 2) n. a. o. Veldermann, Artur — soomusrong nr. 3; 3) v. a. o. Allmann, Adolf — soomusrong „Kapten Irv“.

Poolraskes-kaalus: 1) kapral Nõmm, Osvald — soomusrong nr. 3; 2) noor Nikitin, Ivan — soomusrong nr. 3; 3) noor Kruusbart, Julius — soomusrong nr. 3. —ne.

## Sõjaväelised teated.

### Teateid Läti sõjaväest.

#### Läti sõjakooli muutmise kavad.

1923 aastal pikendati Läti sõjakoolis õppeaeg 2 aasta pealt 3 aastani. Esimene aasta viibisid noored kadetid kuus kuud väeosades, kus nad noorsõduri, sõduri ja allohvitseri riviõppused läbi võtsid. Hiljem

selgus, et see õppeviis ei anna küllalt häid tagajärgi ja nooremaid kadette ei saadatud enam väeosadesse, vaid õpetati Riias sõjakooli juures. Praegu on kavatus õppeaega lühendada jällegi 2 aasta peale. Õppeaja lühendamine on seotud eelarve kokkutõmbamisega. Sõjalise väljaõppe õppekava jääks endiseks, kuid



*Suusakursustest osavõtjad. Ohvitser-instruktorite grupp.  
Esimeses reas teine vasakult soomlane hra A. Palmros.*

üldteaduslisi aineid vähendatakse miinimumini. Tulevikus võetakse sõjakooli ainult keskkooli lõpetajaid, kes sooritavad veel sõjakooli juures erikatsed. Sõjakooli ennast vähendatakse: ratsa- ja inseneriväe osakonnad likvideeritakse. Jäävad edaspidi ainult jalaja kahurväe osakonnad.

Ohvitseride täienduskursus, mis töötas seni eraldi, kavatakse tulevikus ühendada sõjakooliga.

#### **Kaitseväge teenistusse kutsumise vanaduse tõstmine.**

Seni kutsuti Lätis kaitseväge teenistusse 20-aastaseid noori. Läti valitsus leidis nüüd, et see vanadus on liig varajane. Viimastel aastatel tuli väeteenistusse noori, kes olid välja arenemata kehaehitusega. Sõjaväe sanitarvalitsus tegi kindlaks, et noorte teenistusse kutsumine 20. aastast on kahjulik, ja seda tuleb 1 aasta võrra tõsta. Alates käesolevast aastast muudetakse kaitseväge teenistusseadus. 1928—1930 aastal läheb Läti 21-aastase vanaduse peale üle. Vabatahtlikult võivad kodanikud teenistusse astuda juba 17-aastasest vanadusest, kuid vabatahtlike arv on piiratud. Ka teisi tähtsaid muudatusi on tehtud senises kaitseväge teenistusseaduses.

#### **Sõjanõukogu likvideerimine.**

1. jaanuaril s. a. likvideeriti Lätis sõjanõukogu praegusel kujul. Seni oli osa sõjanõukogu liikmeid palgalisi.

Erijuhtudel kutsutakse kokku senise sõjanõukogu asemel vanemate sõjaväelaste nõupidamine.

#### **Kinofilmid.**

Viimasel ajal levivad Läti sõjaväes õpetlikud sõjalised filmid. Läti sõjavägede staap tellis neid Prantsusmaalt ja tegi lätikeelsed pealkirjad. Ka edaspidi muretsetakse uusi sõjalisi filme välismailt. Suuremates garnisonides on omad kinoaparaadid või on sõlmitud lepingud mõne kohalise kinoga, kus siis sõjalisi filme demonstreeritakse. Filmidest loodetakse suurt kasu noorsoo ja kaitseliidu sõjalisel väljaõppel. Läti sõjaväelased loevad filme kasulikeks õppeabinõudeks.

#### **Distiplinaar määrustiku muutmine.**

Läti sõjaväes maksev distiplinaar määrustik uuendatakse. Senine määrustik oli kokku seatud endise Vene määrustiku põhjal. Kogemused näitavad, et see ei ole kohane Läti oludele. Uue määrustiku kava, mis juba valmis, erineb tunduvalt endisest. Uues määrustikus on distiplinaar karistused rohkem moraalset kui füüsilist laadi. Rahaline karistus on sootu kõrvale heidetud. Elu on näidanud, et sõjaväelaste rahaline distiplinaarkaristus on mõjunud sõjaväe elu peale halvavalt.

M.

#### **Soome kaitseliit.**

Soome teiseks riigikaitseks on kaitseliit, mis arvuliselt palju tugevam ja sama hästi välja õpetatud kui alaline sõjavägi. Kaitseliidu arvuline tugevus on 100.000 meest. Kaitseliidu ülemjuhataja määratakse presidendilt poolt.

Kuna kaitsevæe teenistus on sunduslik Soomes kõigile meeskodanikkudele 17—52 eluaastani, on teenistus kaitseliidus vabatahtline ja soovivaldajaid kaitseliitu astumiseks on rohkem, kui vastu võetakse.

Kaitseliit on varustatud vormiga, relvade ja rakmetega ning kaitseliidus on esitatud kõik väeliigid peale lennುವæe ja soomusautode üksuste. Peale jalavæe rügementide, mis esineb kõige suurearvulisemana, on kaitseliidus 3 eskadroni ratsavæge, 25 neljakahurlist väljapatareid ja 2 salka traktor-kahurvæge. 18-nel välja kahurvæe patareil on 3" kahurit ja teistel 7 patareil 4—8" haubitsat.

Kaitseliidu üksusi koondatakse õppustele aastas mitu korda — harilikult 5 või 6 päevaks mai- ja augustikuus, ajal, mil õppustel viibimist ei takista põllutöö. Peale selle on kaitseliidus veel talised õppeperioodid, kus üksused jälle koonduvad laagritesse 4 või 5 päevaks. Kõik üksused käivad koos talvel vähemalt üks öhtu iga nädalas loengutel ja teoreetilistel õppustel.

Helsingi lähedal avati mõni aeg tagasi uus aastase kursusega kool umbes kümme-konk ohvitseri jaoks. Suve jooksul korraldatakse selles koolis 30 päevased kursused noorematele ohvitseridele ja 60 päevased kursused eriti välja valitud rekruteeritud meestele.

Tähtis haru kaitseliidu organisatsioonis on naisabikorpus, n. n. „Lotta'd“, kelle väikesed salgad on määratud iga õppelaagri juurde, kus tegutsevad halastajaõdedena, kirjutajatena ja toiduvalmistajatena. „Lotta'd“ täidavad kõik laagriköögi ülesanded, vabastades sellega mehi paljudest teenistuskohustustest. „Lotta'd“ esinevad tähtsa elemendina kaitseliidu moraali praegusel kõrgusel hoidmises. J. A-n.

**Rattur-pataljonid Soome sõjavæes.**

Soome sõjavæes on „The Coast Artillery Journali“ andmetel 3 rattur-pataljoni. Igaataljoni sõjaaegne tugevus on umbes 1000 meest. Igaataljon koosneb 3. laskurkompaniist ja ühest kuulipildur-kompaniist 6. kuulipildujaga. Kuna kuulipildur-ratturite kompaniid on praegu varustatud hariliku sõjavæe tüübilisjalgratastega, on kava välja töötatud nende varustamiseks mootorratastega. Talvekuudel muudetakse need kompaniid ümber suusa-pataljonideks. J. A-n.

**Mis maksab üks kahurlask?**

Enne kui anda käsklus „tuld!“ — mõtle järele, mis maksab üks mürsk!

**Mürskude hind.**

Kaliiber	H i n d		Kaliiber	H i n d	
m/m (tollid)	Kuld- rublad	Margad	m/m (tollid)	Kuld- rublad	Margad
65 (2,5)	14	2.800	190 (7,5)	240	48.000
75 (3)	20	4.000	220 (8,7)	300	60.000
80 (3,15)	24	4.800	240 (9,4)	418	83.600
90 (3,5)	30	6.000	270 (10,6)	655	131.000
95 (3,7)	35	7.000	274 (10,8)	780	156.000
100 (3,9)	50	10.000	293 (11,5)	846	169.200
105 (4,1)	54	10.800	305 (12)	986	197.200
120 (4,7)	86	17.200	320 (12,6)	1034	206.800
140 (5,5)	134	26.800	340 (13,4)	1222	244.400
145 (5,7)	136	27.200	370 (14,6)	1500	300.000
155 (6,1)	153	30.600	400 (15,7)	1810	362.000
160 (6,3)	169	33.800	520 (20,5)	2960	592.000

1 kuldrubla on võetud enne Ilmasõjaaegses väärtuses.

1 kuldrubla on arvatud = 200 Emk. —S.

**Kaotused püssi-, kuulipilduja- ja kahurtule tagajärjel enne Ilmasõda ja Ilmasõjas.**

„The Journal of the Royal Artillery“ toob käesoleva aasta jaanuari numbris (Vol. LIII, nr. 4.) diagrammi kaotuste üle püssi-, kuulipilduja- ja kahurtule tagajärjel enne Ilmasõda ja Ilmasõjas, mille kokku seadnud Prantsuse med. inspektor kindral Toubert. Et diagramm huvipakkuv, siis toome ta allpool tõlkes tabelina.

Sõja, lahingute ja vägede nimetus.		Saadud haavad		
		Kahurtule läbi	Püssi- ja klp.-tule läbi	Muud haavam. põhjused
		Kaotuse protsent		
Enne Ilmasõda.	Krimmi sõda (Prantsuse vägi)	43	54	3
	1870—71. a. sõda (Prantsuse vägi)	25	70	5
	1870—71. a. sõda (Saksa vägi)	9	90	1
	Vene-Jaapani sõda (Jaapani vägi)	8,5	85	6,5
	Vene-Jaapani sõda (Vene vägi)	14	86	—
Ilmasõjas.	1914. a. (Prantsuse vägi)	75	23	2
	Aisne-Champagne (aprill 1917. a.) (Prants. vägi)	73,5	21,4	5,5
	Flandria (juuli 1917.) (Prantsuse vägi)	78,3	9,7	12
	Verdun (aug. 1917.) (Prantsuse vägi)	77,2	6,1	16,7
	Malmaison (okt. 1917.) (Prantsuse vägi)	77	17	6
	Pikardia (märts 1918.) (Prantsuse vägi)	51,7	34	14,3
	Aisne (mai 1918. a.) (Prantsuse vägi)	56,3	31,6	12,1
	Juuli 1918. a. (Prants. III, IV, VI ja X armeed)	67,9	23,9	8,2
	Sept.—nov. 1918. a. (Prantsuse IV ja V armeed)	56,1	27,4	16,3

Nagu ülaltoodud tabelist näha, oli enne Ilmasõda kaotuste protsent kahurtule tagajärjel võrdlemisi väike võrreldes püssi- ja kuulipildujatule kaotustega. Ilmasõjas muutus aga protsentuaalne vahekord tunduvalt: kaotuste protsent kahurtulest tõusis märksa, kuna kaotuste protsent püssi- ja kuulipildujate tullest sellevastu langes. E. Ms.

**Kehaline kasvatus Poolas.**

13. veebruaril avati Varssavis pidulikult kehalise kasvatuses tsentrum. Sõjamineisterium andis ruumina tarvitada kaks hiiglasaali sõjajõudude kindral-inspektoraadi majas. Nendes saalides leiavad aset vehklemise ja võimlemise harjutused, mis võimaldatud kõikidele seltsidele ja spordiklubidele. Sisseseadete ja spordiabinõude, tehnika viimane sõna, on saadud sõjaminesteriumi kaudu. Avamisel kõnelesid sõjavæe ringkonnale kindral Vrublevski, riiklise kehalise kasvatuses valitsuse juhataja kolonel Ulrich ja haridusministeriumi esitaja Dr. Tserinski, kes toonitas spordi laiemates rahvahulkades levitamise ja sõja- ning haridusministeriumide tiheda koostöö tarvidust.

— Marssal Pilsudski ettepanekul ministrite Nõukogu otsustas asutada sõjaminesteriumis „kehalise kasvatuses ja kutseelise ettevalmistuses valitsuses“, mis moodustaks enesest juhtiva asutuse kõikides kehalises kasvatuses puutuvates küsimustes, millele

alluksid linnade ja maakondade kehalise kasvatusse komiteed.

Kehalise kasvatusse küsimuste teaduslikeks uurimiseks ja tarviliste selgituste andmiseks kutsuti sõjamineisteriumi juures ellu „Kehalise kasvatusse Teaduslik Nõukogu,“ kuhu kuuluvad: sõjamineister või tema esitaja, kehalise kasvatusse valitsuse direktor, haridusministeri esitaja, tervishoiuvalitsuse esitaja ja sõja-, hariduse- ja siseministeriumide esitajad. Nõukogul on üldse 25 liiget, volituse kestvus 2 aastat.

15. veebruaril avas marssal Pilsudski pidulikult Teadusliku Nõukogu, ära märkides, et kehalist kasvatust peab juhtima sõjamineisterium koostöös haridus- ja siseministeriumidega, kuna just sõjavägi, kui riigikaitse tegur, on huvitatud rahva kehalise võime arengust. Järelekaalumiste tagajärjel valiti kolm komisjoni järgmiste projektide väljatöötamiseks: 1) kehalise kasvatusse määrustik, 2) kehalise kasvatusse instituudi organisatsioon, 3) kehalise kasvatusse arstide-eriteadlaste ettevalmistus.

— Rahvusvahelisele concours hippique'ile Nizzas sõidab aprillis võistleva grupp Poola ohvitseri. Ratsaväe õppelaagris Grudziõndzes on moodustatud 8 ratsaväelasest koosnev spordigrupp, kes hoolsalt treenerib. Nende hulka kuuluvad ka auhinna võitjad New-Yorgis. Nizzasse sõitva grupi juhiks on tuntud Poola ratsaväelane kolonel Rummel.

— Lennukite ja auto-mootorite suurvabrik Pariisis „Lorraine“ annetas tuntud Poola lenduritele kol. Rayski'le ja kapten Orlinsky'le igapähele „Lorraine“ firma auto eeskujuliku masinate juhtimise eest kaugelendudel ja mehaanikule seržant Kubjak'ile suure rahalise auhinna. Sõjamineister lubas kingitusi vastu võtta.

#### Rahvusvaheline suusavõistlus.

20. veebr. lõppesid Zakopanes rahvusvahelised suusavõistlused. Eriti huvitav oli võistlus Poola, Tšehho-slovakkia ja Rumeenia sõjavägede vahel. Jooksumaa pikkus oli 30 km. Komandod koosnesid 1 ohvitserist ja 3 sõdurist. Poola komando leitnant Voizizky juhatusel läbis maa 3 t. 58 m. 45 sek., tabades jooksul 6 kuuli märki ja tuli esikohale, kuigi tšehhide komando näitas lühemat aega — 3 t. 58 m. 10 sek., tabades aga sealjuures märki ainult 5 kuuliga. Rumeenia komando omas kolmanda koha. Jooks ja laskmine sündisid ebasoodsates ilmastiku tingimustes.

18 km jooksus võitis Poola.

#### Soodustused Saksa ohvitseridele sõjaväeteenistusest lahkumisel.

(„La France militaire“ andmetel).

Põhimõttelikult on Saksa ohvitseridel õigus teenistusest vabaneda peale 25 aastast teenistust. Selle peale vaatamata võib siiski ainult kuni 5% ohvitseride üldarvust iga aasta erusse minna. Saksa sõjaväes puudub praegu vanaduse ülemmäär mitmesuguste aukraadide jaoks, kuid on maksev üldine kõigile riigiteenijatele vanaduse ülemmäär, s. o. 65 a.

Reichswehris on senini veel püsima jäänud ülendamine vanuse järjekorras väljaväljaku teel tervest sõjaväest.

Pensiooni saamise õigus omandatakse peale 10 aastast teenistust, erusse arvamise puhul. Igale ohvitserile on võimalus antud osa pensiooni asemele saada suuremat abiraha, mis kergendab eraelusse minekut.

Iga sõjakäik annab ohvitserile ühe aasta vanust. Vangis viibitud aeg loetakse ainult siis, kui vangilangemine sündis mittehäbitavatel asjaoludel.

KINDRALSTAABI VI OSAKONNA  
VÄLJAANDEL ILMUS TRÜKIST  
KAPTEN ILJA KASAK'I

# MASKEERIMINE

25 JOONISTUSE JA 3 LISAGA

HIND 80 MARKA

SAADAVAL „SÕDURI“ TALITUSES

Vähem kui 10 aastat, kuid üle 4 aasta teeninud ohvitseril on õigus ühekordse abiraha saamiseks.

Pensiooni suurus muutub teenistusaja kestvuse ja palga suurusega. 10 aastase teenistuse järele on pension 35% palgast. Igaaastane pensiooni juurekasv on olev auastmest ja vanusest selles, ta kõigub 1—3% vahel.

Maksimum on 80% palgast. 35 aastase teenistuse järele kindralitele ja 30 aastase teenistuse järele teiste ohvitseridele teeb see aastas välja kuldmarkades:

kindral — 16,894; kindral-leitnant 13,814; kindral-major 10,152; kolonel 8,568—9,360; kolonel-leitnant 6,284—7,023; major 5,488—5,965.

Suurem abiraha antakse ohvitserile, kui ta vähemalt 55 a. vana. Abiraha suurus võib tõusta kuni 4 aastase pensiooni suuruseni. Ohvitser, kes saanud ülalnimetatud abiraha, saab järgneva 10 aasta jooksul ainult poole määratud pensionist, kuna ta hiljem omandab uuesti õiguse terve pensiooni saamiseks.

Enne 10 aastat teenistusest lahkunud ohvitseril on õigus abiraha saamiseks, mille suurus esimesel aastal on  $\frac{1}{3}$  ja järgmisel aastal  $\frac{2}{3}$  aastapalgast. Üheaasta abiraha saavad ohvitserid, kes teeninud 4—8 aastat, kaheaasta abiraha — kes teeninud 8—10 aastat. Ülalnimetatud abirahade väljamaksmine sünnib kuiviisi, kuid eri juhtudel võib abiraha ka korraga ette maksta.

Erus olev ohvitser saab:

1) perekonnaabiraha ja elukalliduse lisatasu;  
2) abiraha ümberpaigutamise puhul antakse üks kord kahe aasta jooksul, arvates sõjaväeteenistusest vabanemise momendist.

Teenistusest vabastatud ohvitseridel kuni kapteni auastmeni on õigus ühekordse abiraha saamiseks: 4—8 a. teeninutele — 500 mrk., 8—12 a. teeninutele — 1.000 mrk. ja üle 12 a. teeninutele — 1.500 mrk.

R. Tck.

### Allohviteride küsimus Prantsuse sõjaväes.

„La France Militaire“ avaldab ühes oma numbris (Jeu di 23 Décembre 1926) huvitavaid mõtteid selle kohta, kuidas vähendada seda rasket koormat, mis lasub iga rahva õlgadel modernisõjaväe näol. On liikuma mõte (teatavasti ka meil) lühendada sunduslikku teenistusaega sõjaväes miinimumini; sellega mõeldakse kätte saada sõjaväe ülespidamiskulude vähenemist.

Selle hea kavatsuse elluviimisele on olnud takistuseks nii mitmedki asjaolud, muuseas ka kaadrite vähesus. Kuidas tähendatud raskusest üle saada, selle kohta avaldab eelpool nimetatud ajakiri kokkuvõetult järgmist:

„Sellest on juba aastaid tagasi, kui asuti meie sõjaväelise organisatsiooni ümberkorraldamisele. Siamaani ei ole aga veel lõpule jõutud, sest sellekohane seadus on lähedalt seotud sõjaväe rekruteerimise seadusega; see viimane aga kavatses vähendada teenistusaega ühe aastani.

Pärast Ilmasõda määrati meil teenistus alguses 2 aasta peale kindlaks, sellega et pärastpoole üle minna 1½ aastasele teenistusele; vahepeal räägitakse aga juba teenistustajast, mille kestvus oleks 14 kuud, mis oleks vahepealseks astmeks.

Kuid selle reformi kõige tulisemadki pooldajad peavad tunnustama, et tema tegelikuks läbiviimiseks on vaja allohviteride kaader ümarguselt 140.000 meest. Meie käsutada on aga praegu umbes 70.000 meest, kusjuures kaadri täiendamine on nüüdki juba seotud suurte raskustega.

Mõistagi ei või see niimoodi edasi kesta ja tuleb otsida abinõusid seisukorra parandamiseks; nimelt on tarvilik uuesti osaliselt üle minna kolmeaastase teenistuse peale, nii kui see oli enne Ilmasõda. Sealjuures tuleks kontingent jaotada kaheks osaks: esimene, nii väikesearvuline kui vähegi võimalik, teeniks 3 aastat, suurem osa aga kõigest 1 aasta.

Aasta kontingent on meil umbes 250.000 meest; sellest arvust 40.000 kuni 50.000 moodustaksid esimese osa ja teenides kolm aastat, annaksid puuduva kaadri; toodud arvu võiks veelgi vähendada, kui seadus on juba funktsioneerinud mõned aastad.

Leiduks muidugi isikuid, kes hakkaksid protesterima selle loogiliselt õige kontseptsiooni vastu; ühed neid on absoluutse üheõiguluse pooldajad, teised jälle tahaksid muuta meie alalist sõjaväge miilitsaks Šveitsi eeskujul.

Üheõiguluse on pettepilt ja halb printsiip, millest tuleks iga hinna eest kõrvale hoiduda. Alaline sõjavägi on meile tarvilik riiklikkude ülesannete täitmiseks; ka on meil kohustusi, mis seotud Rahvasteliiduga.

Meil seisab ees aastane periood 1935—1939, kus kontingent väheneb umbes poole võrra; et sellest kriisist üle saada, on vaja pikemat teenistusaega, vastasel korral peame jääma ilma sõjaväeta.

Mõistagi, et tuleks anda mõningaid kergendusi neile, kes jäävad teenima 3 aastaks, nii kui: 1) lubada anda asemikku omast maakonnast ja samast klassist tingimusega, et viimane, s. o. asemik, oleks laitmatute eluviisidega, kõlbulik ülendamiseks allohviteriks või jälle määramiseks teenistusse mõnele erialale; 2) pärast esimese teenistusaasta lõppu anda täiendav palk. Võiks veel ette näha teisi erilisi soodustisi, muuseas eesõigused teenistusse astumiseks riigiasutustesse pärast teenistusaaja lõppu jne.“

Nii prantsuse ajakirja arvamine. Kuivõrd need mõtted elluviidavad ja sobivad praegusaja vaimuga, kus igalpool juurdumas demokraatiline ilmavaade, — on muidugi küsimus. Peab siiski tunnustama, et kirjutuse autoril ei puudu hea tahtmine lahendada kaadrite küsimus niimoodi, et see riigile materjaalselt kasulik oleks ja ühes sellega ka sõjavägi oma väärtuses ei kaotaks. V. K-s.

## Kroonika.

— 4. märtsil esitas Riigivanem J. Teemant Riigikogule uue valitsuse koosseisu, mis 51 häält poolt ja 35 vastu sai. Valitsusse kuuluvad: J. Teemant — riigivanem, kindral-major N. Reek — sõjaminister, Dr. Akel — välisminister, J. Lattik — haridusminister, A. Kerem — teedeminister, K. Kornel — kaubandusminister, O. Köster — põllutöominister, O. Tief — kohtuminister, J. Hünerson — siseminister, L. Sepp — rahaminister ja Dr. J. Masing — töö-koolekandeminister.

— Rahvasteliidu rahanduskomitee istungile Genfi määrati Eesti esitajaks kindral J. Laidoner.

— Tallinnas peeti Eesti-Läti statistika konverents mõlema riigi statistika ühtlustamiseks.

— Maakorralduse valitsuse direktori korralduse põhjal sünnib riiklisest maatagavarast maasaajate kohtadele määramine 15. märtsiks. Andmeid vabanevate kohtade kohta nõutakse 10. märtsiks.

— Käesoleva majandusaasta vahetusel lõpevad riigimaade kasutajatega üle 13.000 lepingu tähtajad. Lepingud uuendatakse 6 aasta peale. Kõigile rentnikkudele, kes seni tarvitsi hooneid ehitanud ei ole, antakse 3-aastane ehitamise tähtaeg.

— Eesti uue rahaüksuse nimetus on veel lõplikult kindlaks määramata. Nüüd on Vab. Valitsus otsustanud uue raha nimetuseks võtta „taaler“, mis sisaldaks 100 „krossi“.

— Jaanuarikuu väliskaubanduses on sissevedu 88 miljoni marga võrra väljaveost suurem.

— Haridusministeeriumi otsusel antakse õppeabinõud õppursõduritele jäädavaks omanduseks.

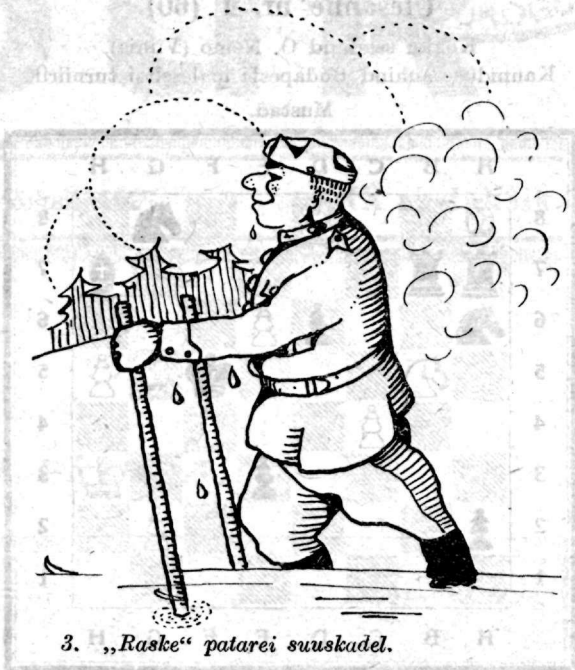
— Läti-Eesti iluuisutamisevõistlustel Riias tuli võitjaks Eesti, kuna ping-pongis võitis Läti.

— Põllutöö ministeeriumi korralduse põhjal rendi uuendamisel käemehi enam ei nõuta.

Suusastiilid kaitseväe suusatamisvõistlustel.



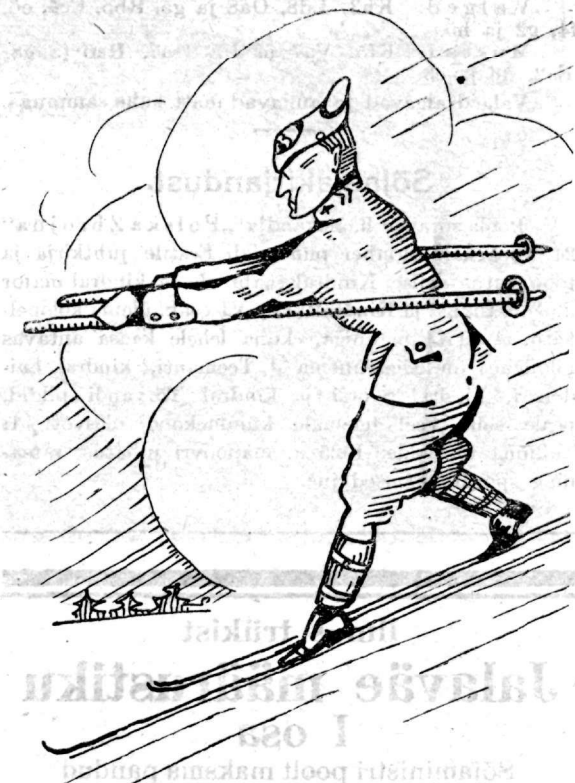
1. Ratsamehe „galopp-samm“.



3. „Raske“ patarei suuskadel.



2. Meremehe ettekujutatav „sõudmine“.



4. Lenduri „lend-stiil“.

# Male.

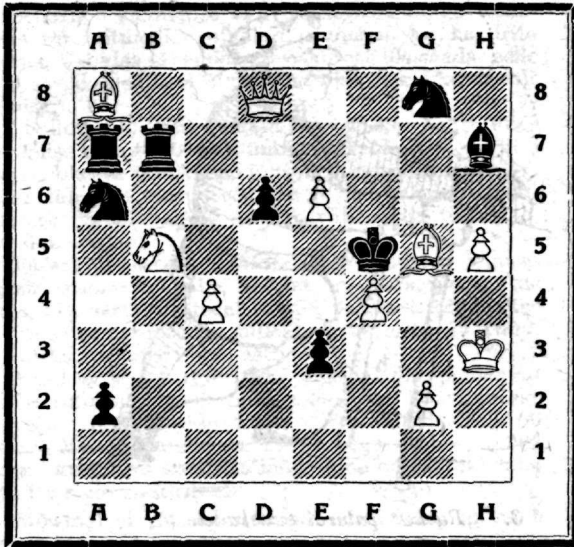
Toimetaja A. Burmeister.

## Ülesanne nr. 1 (60).

Kokku seadnud O. Nemo (Viinis).

Kauniduse auhind Budapesti maleseltsi turniiril.

Mustad.



Valged.

Valged: Kh3, Ld8, Oa8 ja g5, Rb5, Ec4, e6, f4, g2 ja h5.

Mustad: Kf5, Va7 ja b7, Oh7, Ra6 ja g8, Ea2, d6 ja e3.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

## Sõjaajakirjandust.

Poola sõjaväe häälkandja „Polska Zbrojna“ 24. veebruari number pühendab Eestile juhtkirja ja toob jutuajamise Kindralstaabi ülema kindral-major J. Tõrvandiga ja Kindralstaabi VI osak. ülema kolonelleitn. A. Traksmanniga, kuna lehele kaasa antavas pildilehes on Riigivanema J. Teemanti, kindral Laidoneri, kindral Sootsi ja kindral Tõrvandi pildid, peale selle veel ligemale kümme ülesvõtteid: Tallinna ülevaade, 1925 a. manöövri juhatus, ratsanäring spordivõistlused jne.

Ilmus trükist

## Jalaväe määrustiku I osa

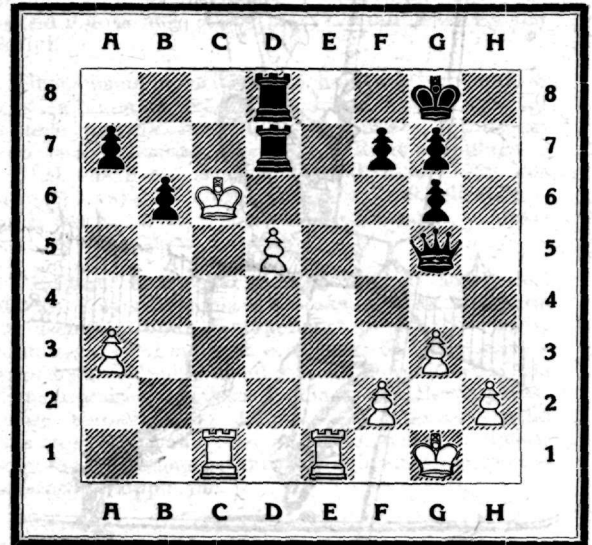
Sõjaministri poolt maksma pandud - paranduste ja täiendustega. -

Müügil „Sõduri“ talituses, Uus t. 10.

## Lõpumäng nr. 1 (39).

Partiist, mängitud Pariisi meisterturniiril 1925 a.

Mustad.



Valged.

Valged: Kg1, Lc6, Vc1 ja e1, Ed5, f2, g3, h2 ja a3.

Mustad: Kg8, Lg5, Vd7 ja d8, Ea7, b6, f7, g6 ja g7.

Järg oli:

Valged.

A. Aljechin.

1. Lc6:d7!

2. Vc1-e8+,

3. Vc1-c8. Mustad andsid alla.

Mustad.

E. Kolle.

Vd8:d7,

Kg8-h7,

Mustad andsid alla.

Vastutav toimetaja A. Traksmann.  
Väljaandja Sõdur, Tallinn, Uus tän. 10.



## „Standard Electric“

AJAKOHASED TUNTUD HEADUSES  
RAADIO VASTUVÖTTE KOMPLEKTID,  
KÖVENDAJAD, VALJULTRÄÄKIJAD  
JNE. IGAS SUURUSES

TEHN. BÜROO „STANDARD ELECTRIC“ Ins. A. REINKE

RAARIO JA ELEKTRI TARBEASJADE  
SPETSIAALÄRI

TALLINN, VALLI TÄN. 4 — TEL. 27-90